

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

PARMENIDES

Januari 2023

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2023 – Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 7 - ISBN 90 6030 428 4

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright © 2023 Stichting Ars Floreat, Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING PARMENIDES

De dialoog die naar de Griekse filosoof Parmenides is genoemd, gaat over een gesprek dat zou hebben plaatsgehad rond het jaar 450 v. Chr. tussen de nog jonge Sokrates, Parmenides, toen ongeveer 65 jaar oud, en diens leerling Zenoon. Later mengt zich ook een zekere Aristoteles in het gesprek en de dialoog wordt ten slotte gevoerd tussen Parmenides en deze Aristoteles. Uit de tekst van de dialoog zelf vernemen we dat dit niet de latere filosoof Aristoteles is, die leerling was van Platoon, maar één van de dertig mannen die vlak voor de eeuwwisseling van 400 v. Chr. een paar jaar de macht in Athene in handen zouden nemen als reactie op het fiasco van de leiding van de democraten in de jarenlange strijd tegen Sparta.

Van de filosoof Parmenides weten we vrij weinig, vooral omdat slechts fragmenten van zijn werk bewaard zijn gebleven. Zeker is dat Parmenides in de leer is geweest bij de volgelingen van Pythagoras en dat zijn filosofie aan die traditie verwant is. Ook Platoon zelf heeft veel van die traditie overgenomen, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de dialoog *Timaios*. Alle Griekse filosofen uit die tijd legden een grote belangstelling aan de dag voor wiskunde en de getallenleer. Voor hen boden wiskunde en de getallenleer de mogelijkheid om de geheimen van het scheppende gebeuren, de kosmos, te doorgronden en op eenvoudige wijze weer te geven. In boek VIII, 24-33, van zijn biografie over filosofen geeft Diogenes Laertius de kern weer van de Pythagoreïsche traditie: 'Het eerste begin van alle dingen is het Absolute Ene. Uit dat Ene komt een Onbepaalde Twee voort als behuizing voor het Ene dat er oorzaak van is. Uit Een en Twee komen alle getallen voort. Uit getallen: punten, uit punten: lijnen, uit lijnen: figuren in het platte vlak, uit figuren in het platte vlak: driedimensionale figuren, en uit driedimensionale figuren: levende lichamen, bestaande uit vier elementen: vuur, water, aarde en lucht. Deze vier elementen vermengen zich en veranderen daarmee van vorm. Daaruit ontstaat een bezielde en intelligente kosmos die bolvormig is en die de aarde omvat. Ook de aarde is bolvormig en is overal bewoond.'

Worden - ontstaan - schepping, dat zijn de onderwerpen die de Griekse filosofen steeds hebben willen verklaren. Ook Parmenides is hierop geen uitzondering. Van de hand van Parmenides bezitten we een fragment - *de Weg van de Waarheid* genaamd - van 61 regels. Hier vinden we dezelfde problematiek terug die Platoon in zijn dialoog *Parmenides* uitwerkt. Het lijkt wel alsof Platoon met deze dialoog de essentie van Parmenides' denken heeft willen doorgeven, zoals hij dat ook met de *Timaios* heeft gedaan met betrekking tot de leer van Pythagoras. In het fragment van Parmenides vinden we drie grondstellingen:

1. Wat is, bestaat en kan niet een niet-bestaan zijn. Wat niet is, bestaat niet en kan niet 'zijn'.
2. Wat bestaat, kan worden gekend. Wat niet bestaat, kan niet worden gekend.
3. Wat is, is Eén en kan niet Veel zijn.

In de dialoog *Parmenides* van Platoon wordt nader ingegaan op de grondslagen van wat wel de 'Ideeënleer' wordt genoemd. De ideeënleer geeft een verklaring voor het feit dat alle mensen elkaar begrijpen, als ze het- bijvoorbeeld - over een 'stoel' hebben. Er bestaat blijkbaar een grondbegrip 'stoel' dat iedereen op de een of andere manier kent, en aan dat laatste feit is het te danken dat wij de dingen die het grondbegrip 'stoel' in zich hebben, kunnen herkennen en benoemen als een stoel. Zonder deze grondbeginselen 'gaat iedere mogelijkheid om een gesprek te voeren, verloren' (135). Bovendien is met behulp van grondbeginselen gemakkelijk aan te tonen 'waarom dingen wel en niet op elkaar lijken en verschillende eigenschappen hebben' (135e). In de Platonische traditie wordt zo'n grondbegrip 'idee' genoemd, afgeleid van het Griekse woord 'idea'^a. Het woord idee heeft echter heden ten dage een andere betekenis gekregen: die van een ingeving ('ik heb een idee') of van een mening ('ik heb er geen idee van'). In deze vertaling is het

^a Zie ook de inleiding op deel 5 van deze reeks: *Platoon en zijn leer van de Idee* (W.K.C. Guthrie).

woord 'idee' daarom niet gebruikt als weergave van het Platonische begrip dat wordt aangeduid met het Griekse woord 'idea' of met het daaraan verwante 'eidos'. Deze woorden hebben beide de betekenis van 'grondbeginsel' of 'principe' en zo zijn ze dan ook vertaald.

De dialoog opent met een gesprek tussen Zenoon, Parmenides en de nog jonge Sokrates. Zenoon heeft uit zijn eigen werk voorgelezen en stelt dat het begrip 'veelheid' niet echt bestaat, met andere woorden, dat de verscheidenheid van dingen of de veelheid van vormen slechts schijn is. 'Ge wilt tegen de gebruikelijke mening in staande houden dat er geen veelheid is', zegt Sokrates, hetgeen Zenoon beaamt. Sokrates introduceert dan het gegeven van 'grondbeginselen' in het gesprek en zegt dat het hem zou verbazen als men dezelfde onontkoombare wirwar van de zichtbare wereld ook zou terugvinden in de grondbeginselen die in de menselijke rede besloten liggen (130 a). Parmenides mengt zich vervolgens in het gesprek en stelt de vraag (132c) of een grondbeginsel een begrip is dat als een eenheid overal aanwezig is. Deze vraag is uitgangspunt voor de verdere discussie en spitst zich dan toe op de vraag hoe een (absolute) eenheid zich kan ontpoppen als verscheidenheid en vice versa. Parmenides stelt Sokrates een aantal indringende vragen en ten slotte besluit het gezelschap dat Parmenides zal spreken over 'eenheid' en dat Aristoteles als jongste van het gezelschap zal antwoorden. In 137c begint Parmenides met zijn uitgangsstelling, die inhoudt dat als eenheid is, veelheid dus niet bestaat. Dit komt overeen met het hiervoor genoemde fragment van zijn werk dat nog bewaard is gebleven. Met andere woorden: Eenheid (het Ene) is absoluut. Aldus ontwikkelt Parmenides een zestal toetsstenen waaraan hij de stelling dat Eenheid absoluut is, toetst door conclusies te trekken. De toetsstenen zijn:

- I. *Eenheid is absoluut.* (137c-142c)
- II. *Het absolute Ene is (bestaat).* (142c-155e)
- III. *Het absolute Ene is (bestaat) en is (bestaat) niet.* (155e-159c)
- IV. *Als het absolute is (bestaat), verschilt het van al het andere.* (159c-160b)
- V. *Het absolute Ene is (bestaat) niet.* (160b-165b)
- VI. *Het absolute is (bestaat) niet en al het andere wel.* (165b-einde)

De dialoog eindigt met de conclusie dat, ongeacht of het absolute wel of niet bestaat, het gehele wordingsproces, dat schepping heet, definieerbaar blijft en zich dus voor onderzoek leent.

Het geheel doet sterk denken aan het onderzoek dat in de *Brihadaranyaka Upanishad* uit de oud-Indische Vedanta-filosofie wordt weergegeven (IV, 3, 21 e.v.):

'Zoals een man in de armen van zijn geliefde vrouw alles wat buiten, alles wat binnen is, vergeet; zo vergeet de mens, in de armen van het wetende Zelf, alles wat buiten is, alles wat binnen is; want daar zijn alle begeerten bevredigd. Het Zelf is zijn enige begeerte, die geen begeerte is; daar komt de mens verdriet te boven.

Vader verdwijnt, moeder verdwijnt, de wereld verdwijnt, de goden verdwijnen, kennis verdwijnt, dief verdwijnt, booswicht verdwijnt, asceet verdwijnt, monnik verdwijnt, slaaf verdwijnt, goed en kwaad verdwijnen; hij is boven verdriet uitgestegen.

In die staat van bevrijding ziet hij niet en toch kan hij zien; het zien en hij zijn één en hij is onverwoestbaar; er is niets dat gescheiden is van hem, er is geen tweede'.

Aan het begin van dezelfde *Upanishad* stelt de auteur dezelfde eeuwige vraag: 'wat is werkelijk, wat is onwerkelijk?' en vraagt dan:

Leid mij van het onwerkelijke naar het werkelijke!

Leid mij van duisternis naar licht!

Leid mij van dood naar onsterfelijkheid!

Ten slotte stelt hij vast: Dat is volmaakt. Dit is volmaakt. Volmaakt komt van volmaakt. Trek volmaakt af van volmaakt, wat overblijft is volmaakt. Moge vrede en vrede en vrede overal zijn^b.

^b *Tien Upanishads*, uitgave De Driehoek, Amsterdam, 2e druk.

PARMENIDES

Gesprekspartners: Kephalos, Adeimantos, Antiphon, Glaukoon, Pythodoros, Sokrates, Zenoon, Parmenides, Aristoteles.

- 126 a *Kephalos*: Toen wij vanuit onze woonplaats Klazomenai in Athene waren aangekomen, kwamen wij op de markt Adeimantos en Glaukoon tegen. Adeimantos vatte me bij de hand en zei:
- Fijn u hier te zien, Kephalos. Als we iets voor u kunnen doen, moet ge het maar zeggen.
 - Dat kunt ge, zei ik, want ik ben juist hierheen gekomen om u een verzoek te doen.
 - Zeg maar wat ge op het hart hebt, zei hij.
- b Daarop vroeg ik: Hoe was ook alweer de naam van uw halfbroer? Die is me ontschoten. Hij was nog maar een kind, toen ik voor het eerst hierheen kwam. En dat is al zo lang geleden! Zijn vader heette, geloof ik, Pyrilampes.
- Precies, zei hij.
 - En hijzelf?
 - Antiphon. Maar waarom wilt ge dat eigenlijk weten?
 - Deze mensen hier zijn medeburgers van mij, zei ik, echte liefhebbers van de filosofie. Zij hebben vernomen dat Antiphon veel met een zekere Pythodoros, een kennis van Zenoon, optrok en hem dikwijls hoorde vertellen over het gesprek dat Sokrates, Zenoon en Parmenides eens hebben gevoerd. Antiphon kan zich daar nog alles van herinneren, nietwaar?
- c
- Dat klopt, zei hij.
 - Van dat gesprek willen we nu juist alles weten, zei ik.
 - Dat is geen probleem, zei hij, want als jongen heeft hij de inhoud ervan grondig uit zijn hoofd geleerd, hoewel hij zich tegenwoordig, net als zijn grootvader naar wie hij vernoemd is, vooral aan de paardensport wijdt. Als ge wilt, kunnen we hem gaan opzoeken. Hij was hier zo-even, maar is daarna naar huis gegaan. Hij woont vlak bij Melite.
- 127 a Zij gingen meteen op weg en troffen Antiphon thuis. Hij was aan het praten met een smid aan wie hij een bit in reparatie wilde geven. Toen hij klaar was met de man vertelden de broers hem waarvoor wij gekomen waren. Hij herkende mij nog van het vorige bezoek en omhelsde me. Op ons verzoek dat bewuste gesprek weer te geven, aarzelde hij aanvankelijk, want dat was een hele opgave, zei hij, maar daarna stak hij toch van wal. En Antiphon deed verslag hoe Pythodoros verteld had dat Zenoon en Parmenides op een keer naar het festival van de grote Panathanaeën waren gegaan. Parmenides was al behoorlijk op leeftijd, helemaal grijs, een voorname en waardige verschijning van zo ongeveer vijfenzestig jaar. Zenoon was toen rond de veertig, slank en knap om te zien, en men zei dat hij de geliefde van Parmenides was geweest. Ze waren te gast bij Pythodoros, buiten de stadsmuren, in de wijk Kerameikos. Sokrates kwam daar ook vaak met nog vele anderen, omdat zij de werken van Zenoon wilden horen voorlezen die door de bezoekers werden geïntroduceerd. Sokrates was toen nog heel jong. Zenoon zelf was bezig zijn werk voor te lezen en Parmenides was er op dat moment niet. Toen de lezing bijna was afgelopen, zo vertelde Pythodoros, kwam hij zelf binnen in gezelschap van Parmenides en Aristoteles (degene die een van de
- b
- c
- d

- Dertig Tyrannen zou worden), zodat ze nog net een klein gedeelte van de lezing konden horen. Pythodoros zelf had het al eens eerder van Zenoon gehoord. Nadat de lezing was afgelopen, vroeg Sokrates hem de eerste verhandeling nogmaals voor te lezen, en toen dat was gebeurd, zei hij:
- e 'Zenoon, hoe bedoelt ge dat? Indien de veelheid van dingen echt zou bestaan, leidt ge daaruit af dat die dingen tegelijkertijd wel en niet op elkaar lijken, en dat is onmogelijk, want wel ergens op lijken en niet ergens op lijken, dat gaat niet. Bedoelt ge dat hiermee?'
'Inderdaad,' zei Zenoon.
'Dus omdat het onmogelijk is dat dingen tegelijkertijd wel en niet op elkaar lijken, is het ook onmogelijk dat er een veelheid van dingen bestaat, en als je wel aanneemt dat die veelheid bestaat, kom je op een tegenspraak uit. Dus dat is de bedoeling van uw redeneringen! Ge wilt tegen de gebruikelijke mening in staande houden, dat er geen
- 128 a veelheid is. Meent ge, dat iedere redenering van u het bewijs is dat er geen veelheid van dingen bestaat, en denkt ge dat ge evenveel bewijzen hebt geleverd als ge redeneringen op schrift hebt gesteld? Dat is toch het doel van uw betoog, of begrijp ik u verkeerd?'
'Zeker niet,' zei Zenoon, 'je hebt de bedoeling van mijn geschriften prachtig samengevat.'
'Ik begrijp, Parmenides,' zei Sokrates, 'dat Zenoon zich niet alleen in zijn vriendschap
- b aan u spiegelt, maar ook in zijn werk. Want eigenlijk heeft hij precies hetzelfde geschreven als gij, maar door de gedachtegang om te draaien, wil hij ons laten geloven dat hij toch iets anders zegt. Gij zegt in uw leerdicht dat alles één is, en daarvoor geeft ge voortreffelijke argumenten. De één zegt dus dat alles één is en de ander dat er geen veelheid bestaat, en zo wekt u beiden de indruk alsof ge iets heel verschillends beweert, al zegt ge vrijwel hetzelfde. Wij als toehoorders staan versted
- c van de manier waarop u uw betoog houdt, Zenoon'.
'Dat merk ik, Sokrates,' zei Zenoon, 'maar je hebt de werkelijke bedoeling van mijn lezing toch niet volledig begrepen. Je volgt de draad van mijn betoog met de speurzin van een bloedhond, maar het ontgaat je dat mijn verhandelingen geheel en al de
- d pretentie missen die jij eraan toeschrijft, en dat ik helemaal niet de indruk wilde wekken dat ik iets bijzonders tot stand had gebracht. Wat je zegt mag dan wel waar zijn, maar de bedoeling van deze verhandelingen is om de redenering van Parmenides te verdedigen tegen mensen die proberen hem belachelijk te maken door aan te tonen dat er tal van ongerijmdheden ontstaan, als je aanneemt dat alles één is. Deze
- e verhandeling kant zich tegen hen die de veelheid verkondigen en betaalt hun met gelijke munt of nog meer: ze heeft de bedoeling om duidelijk te maken dat hun uitgangspunt dat er veelheid is, tot nog grotere ongerijmdheden leidt dan de stelling dat, als je goed doorredeneert, alles één is. In mijn jonge jaren was ik nog strijdlustig genoeg om dit werk te schrijven, maar het werd gestolen, zodat ik niet hoefde te overwegen of het het daglicht mocht zien of niet. Dat wist je niet, Sokrates, en daarom denk je dat hier de eierzucht van een volwassene aan het woord is, in plaats van de strijdlust van een jongeman. Niettemin heb je, zoals ik al zei, mijn woorden
- 129 a voortreffelijk weergegeven.'
'Goed,' zei Sokrates, 'ik geloof dat het is zoals ge zegt. Maar nu het volgende: Gelooft ge niet dat er een grondbeginsel 'gelijksoortigheid' bestaat en ook een tegengesteld principe, 'ongelijksoortigheid', en dat zowel ik als gij als alle andere wezens en dingen
- b die we bij elkaar de veelheid noemen, deze twee grondbeginselen in zich hebben?

- Evenzo lijken dingen die ongelijksoortigheid in zich hebben, niet op elkaar, en dingen die beide grondbeginselen in zich hebben, hebben beide eigenschappen gemeen. Indien elk ding op zich deze twee tegengestelde principes in zich heeft, en daardoor tegelijkertijd wel en niet op zichzelf lijkt, wat is daar dan zo bijzonder aan? Zou men echter aantonen dat wat gelijksoortig is zonder te veranderen, ongelijksoortig kan worden of omgekeerd, dan zou dat opzienbarend zijn, lijkt me. Maar als men aantoont dat wat deel heeft aan beide grondbeginselen, ook beide eigenschappen heeft, dan is daar niets vreemds aan, Zenoon, en evenmin als men aantoont dat alles één is wanneer het deel heeft aan eenheid, en datzelfde bovendien veel is wanneer het deel heeft aan veelheid. Maar toont men aan dat wat één is in zijn essentie veelheid is en dat veelheid ook weer één is, ja, dan zou ik opkijken. En hetzelfde geldt voor alle grondbeginselen. Zou men aantonen dat de basiselementen en de grondbeginselen op zichzelf tegengestelde eigenschappen bezaten, dan zouden wij vreemd opkijken; maar beweert men dat ik één en veel ben, wat is daar dan bijzonder aan? Wil men aantonen dat ik veel ben, dan kan men aanvoeren dat mijn rechterkant verschilt van mijn linkerkant, mijn voorkant van mijn achterkant, en evenzo het bovenlichaam van het onderlichaam; wis en waarachtig heb ik deel aan veelheid! Wil men aantonen dat ik één ben, dan zal men zeggen dat ik één van ons zevenen ben en daarmee deel heb aan het ene. Zo toont men aan dat beide uitgangspunten juist zijn. Dus wanneer men probeert te bewijzen dat bijvoorbeeld dingen van steen of van hout en wat dies meer zij zowel veel als één zijn, dan zullen wij wel erkennen dat ze veel en één zijn, maar niet dat eenheid hetzelfde is als veelheid of veelheid hetzelfde als eenheid, en al helemaal niet dat er iets nieuws gezegd wordt, want dat wisten we allemaal al! Maar wanneer men, zoals ik net zei, eerst een onderscheid maakt tussen de grondbeginselen op zich, zoals tussen gelijksoortigheid en ongelijksoortigheid, veelheid en eenheid, rust en beweging enzovoort, en vervolgens aantoont dat die principes in elkaar kunnen vervloeien en gescheiden kunnen worden, dan zou ik met stomheid geslagen zijn, Zenoon.' Sokrates ging voort: 'Ge hebt het onderwerp met verve besproken, vind ik. Maar zoals ik al zei, het zou me nog meer verbazen als men dezelfde onontkoombare wirwar die gij hebt gevonden in de zichtbare wereld, ook zou kunnen terugvinden in de grondbeginselen die in de menselijke rede besloten liggen.'
- Terwijl Sokrates aan het woord was, zo vervolgde Pythodoros zijn verhaal, was ik bang dat Parmenides en Zenoon zich aan elk woord zouden ergeren, maar ze luisterden zeer aandachtig naar hem en glimlachten dikwijls naar elkaar als in bewondering voor Sokrates. Parmenides zei dan ook, toen Sokrates was uitgesproken: 'Sokrates, de wijze waarop je op onze woorden bent ingegaan, is werkelijk schitterend! Vertel eens, is het onderscheid dat je maakt tussen de grondbeginselen enerzijds en de dingen die deze principes in zich hebben anderzijds, van jezelf afkomstig? Is er naar jouw mening zoiets als gelijksoortigheid op zich, die losstaat van de gelijkenis die we met elkaar hebben? En is dat ook zo voor eenheid, veelheid en al het overige dat Zenoon heeft genoemd?'
- 'Jazeker,' zei Sokrates.
- 'En,' zei Parmenides, 'geldt dit ook voor principes als rechtvaardigheid, schoonheid, goedheid enzovoort?'
- 'Ja,' zei hij.
- 'En wat is dan het grondbegrip 'mens', afgezien van onze personen en al onze individuele eigenschappen, dus het grondbegrip 'mens' of 'vuur' of 'water'?'

- d 'Parmenides, ik heb me dikwijls afgevraagd, of je hierover hetzelfde kunt zeggen als over het voorgaande.'
- 'En wat dacht je van het volgende, Sokrates. Nu moet je niet lachen, maar bijvoorbeeld: haar, drek, vuil en dergelijke banaliteiten? Twijfel je eraan of hierbij ook grondbeginselen horen die verschillen van de vormen waar we dagelijks mee te maken hebben?'
- 'Die bestaan niet,' zei Sokrates, 'zoals wij die dingen zien, zo zijn ze ook. Te veronderstellen dat bij zulke dingen ook grondbeginselen horen, zou al te absurd zijn!
- e Maar toch vraag ik me al geruime tijd af of hetzelfde niet in alle gevallen moet gelden, en als ik dat standpunt heb ingenomen, laat ik het gauw weer los uit angst me in diepzinnige haarkloverijen te verliezen en daarin te blijven. Dus kom ik terug op die dingen waarvan we zeiden dat er grondbeginselen aan ten grondslag liggen, en aan het bestuderen daarvan besteed ik mijn tijd.'
- 131 a 'Ja, want je bent nog jong, Sokrates,' zei Parmenides, 'en de liefde voor de wijsheid heeft nog niet zo'n vat op je. Dat komt nog wel en dan zul je je neus ook voor dat andere niet meer ophalen. Nu richt je je nog te veel op de mening van de mensen; ook dat brengt je leeftijd met zich. Dit moet je me toch eens zeggen: denk jij, zoals je beweert, dat er grondbeginselen bestaan en dat elk ding dat eraan beantwoordt, daaraan zijn naam ontleent? Bijvoorbeeld: worden dingen die gelijksoortigheid in zich hebben gelijksoortig, dingen die grootheid in zich hebben groot en dingen die rechtvaardigheid en schoonheid in zich dragen rechtvaardig en schoon?'
- 'Zeker,' zei Sokrates.
- 'Is het nu niet zo dat elk ding zo'n grondbeginsel of in zijn geheel of voor een deel in zich heeft? Of zou er los daarvan nog een andere manier zijn waarop je iets in je kunt hebben?'
- b 'Natuurlijk niet,' antwoordde hij.
- 'Denk je dat een grondbeginsel in zijn geheel, dus als een eenheid, in ieder ding afzonderlijk aanwezig is of niet?' 'Waarom niet, Parmenides?' zei Sokrates.
- 'Een en hetzelfde grondbeginsel zou dan in zijn geheel in vele afzonderlijke dingen tegelijkertijd aanwezig zijn, en daarmee gescheiden zijn van zichzelf.'
- c 'Nee, dat hoeft niet,' zei Sokrates, 'want op vele plaatsen tegelijk is er één en dezelfde dag en toch is die dag niet in stukjes gedeeld. Zo is ook ieder grondbeginsel één en aan zichzelf gelijk en tegelijkertijd toch aanwezig in alle dingen.'
- 'Aardig gezegd, Sokrates,' zei Parmenides. 'Je laat één en hetzelfde overal tegelijkertijd aanwezig zijn, zoals bijvoorbeeld een zeil dat over vele mensen heen is gespreid, toch een geheel blijft.'
- 'Misschien wel,' zei Sokrates.
- 'Ligt het gehele zeil dan op iedereen afzonderlijk of bevindt ieder zich onder een deel ervan?'
- 'Dat laatste.'
- Parmenides hernam: 'Dan zijn grondbeginselen dus deelbaar, Sokrates, en wat een grondbeginsel in zich heeft zou dan slechts een deel ervan in zich hebben. Dus zou dat niet in elk van hen geheel aanwezig zijn, maar slechts voor een deel.'
- d 'Daar lijkt het dan wel op, ja.'
- 'Meen je dat nu, Sokrates? Is één zo'n grondbeginsel werkelijk verdeeld en toch één?'
- 'Allerminst,' zei hij.

- e Parmenides vervolgde: 'Stel dat je 'grootheid' in stukken deelt. Dan krijg je grote dingen die stuk voor stuk groot zijn, omdat ze een stukje grootheid bevatten dat kleiner is dan de grootheid zelf. Dat is toch onzin?'
'Inderdaad,' zei Sokrates.
'Goed. Zal elk afzonderlijk stukje gelijkheid een stukje gelijkheid bevatten dat kleiner is dan gelijkheid zelf? Is dat dan de reden waarom iets gelijk is aan iets anders? 'Nee, dat kan niet.'
'Stel nu eens dat iemand van ons een deel bevat van kleinheid, dan zal de kleinheid groter zijn dan dit deel dat er immers slechts een deel van is. Dus dan is kleinheid op zich groter dan ieder deel ervan. Maar voeg je aan de kleinheid een stukje kleinheid toe dat er eerst van af is gehaald, dan wordt die kleinheid niet groter maar kleiner.'
- 132 a 'Dat zou absurd zijn,' zei Sokrates.
Toen vroeg Parmenides: 'Maar hoe kunnen alle andere verschijnselen die grondbeginselen van jou in zich hebben, Sokrates, als zij noch delen ervan noch het geheel kunnen bevatten?'
'Lieve hemel,' zei Sokrates, 'dat laat zich niet één twee drie in woorden vatten!'
'Goed. Laten we het dan eens anders bekijken.'
'Hoe dan?'
'Ik meen uit ons gesprek tot nu toe te mogen opmaken dat in jouw ogen ieder grondbeginsel één is. Wanneer je meent dat vele dingen groot zijn, denk je misschien, als je ernaar kijkt, dat ze één en dezelfde basisvorm hebben, waaruit je afleidt dat het grondbeginsel 'grootheid' één is.'
- b 'Dat is juist,' zei Sokrates.
'Beschouw dan eens grootheid op zich en alle andere grote dingen. Zal er nu niet opnieuw een grondbeginsel 'grootheid' nodig zijn om te verklaren waarom zowel het oude grondbeginsel 'grootheid' als alle andere grote dingen zich als groot voordoen?'
'Dat lijkt me wel, ja.'
'Er zal dus nogmaals een grondbeginsel 'grootheid' verschijnen, naast de oude 'grootheid' en de dingen die daaraan deelhebben. Daarboven moet weer een derde grondbeginsel 'grootheid' staan, waardoor het tweede grondbeginsel 'grootheid' en alle andere grote dingen groot zijn, en zo krijg je een oneindig aantal grondbeginselen 'grootheid'.'
- c 'Maar Parmenides,' zei Sokrates, 'zou niet elk grondbeginsel een begrip kunnen zijn dat nergens anders dan in onszelf kan ontstaan? Zo kan elk grondbeginsel één zijn en uw bezwaren hebben hier dan geen vat meer op.' 'Bedoel je,' zei hij, 'dat er maar één begrip is, zodat er niets meer valt te begrijpen?'
'Nee, dat kan niet,' zei Sokrates.
'Dus er wordt wel iets begrepen.'
'Jazeker.'
'Iets dat bestaat of iets dat niet bestaat?'
'Iets dat bestaat.'
- d 'Als we begrijpen, zien we dat dingen één bepaalde eigenschap met elkaar gemeen hebben, en dat is het ene grondbeginsel waar ze deel aan hebben, nietwaar?'
'Ja.'
'Dus een grondbeginsel is een begrip dat als een eenheid overal in aanwezig is.'
'Dat moet wel.'
'Welnu,' zei Parmenides, 'dwingt de wet die zegt dat alle verschijningsvormen grondbeginselen in zich hebben, je niet te geloven of dat alle dingen bestaan uit

- begripen en dus ook de intelligentie hebben om te begrijpen, of dat het begripen zijn die je niet kunt begrijpen?'
 'Dat laatste kan niet,' zei Sokrates. 'Maar waarschijnlijk zit het meer als volgt, Parmenides: deze grondbeginselen spelen in de schepping de rol van modellen. De overige dingen richten zich daarnaar en zijn er het evenbeeld van. En als ze grondbeginselen in zich hebben, wil dat alleen zeggen dat ze er afspiegelingen van zijn.'
- 133 a 'Stel nu,' zei Parmenides, 'dat een verschijnsel lijkt op een grondbeginsel. Is het dan mogelijk dat dat grondbeginsel niet lijkt op zijn afspiegeling, ook al is deze het evenbeeld van het grondbeginsel? Hoe wil je bereiken dat het ene ding lijkt op het andere, terwijl het andere niet lijkt op dat eerste ding?'
 'Dat lukt nooit.'
- 'Als dingen op elkaar lijken, moeten ze beide een grondbeginsel in zich hebben.'
 'Dat moet wel, ja.'
 'Dingen die op elkaar lijken, hebben iets gemeen waardoor ze op elkaar lijken. Is dat dan niet uiteindelijk dat grondbeginsel?'
 'Beslist,' zei Sokrates.
 'Het is dus onmogelijk dat iets op een grondbeginsel lijkt of dat een grondbeginsel op iets anders lijkt. Want anders zou er aan zo'n grondbeginsel weer een ander grondbeginsel ten grondslag liggen, en als dit ergens gelijkenis mee zou vertonen, daaraan weer een ander. Er zou dus tot in het oneindige steeds weer een nieuw grondbeginsel ontstaan, als er een gelijkenis zou bestaan tussen een grondbeginsel en een object dat dit grondbeginsel in zich heeft.'
- b 'Zeer juist gezegd!'
 'De dingen hebben dus geen deel aan grondbeginselen doordat ze erop lijken. Dus we moeten een andere oorzaak zien te vinden voor het feit dat ze er deel aan hebben.'
 'Kennelijk wel.'
- c 'Je ziet dus, Sokrates,' besloot Parmenides, 'hoe je vastloopt als je grondbeginselen als absoluut en op zichzelf staand beschouwt.'
 'Inderdaad.'
 'Geloof me nu maar,' zei hij, 'je weet nog niet half hoezeer je het spoor bijster raakt, als je elk grondbeginsel consequent als iets afzonderlijks beschouwt.'
 'Hoe bedoelt ge?' vroeg Sokrates.
 'Je loopt om vele redenen vast,' zei Parmenides, 'en de belangrijkste is deze: als iemand zou zeggen dat die grondbeginselen niet gekend kunnen worden vanwege de argumenten die we zojuist naar voren hebben gebracht, dan zou geen mens kunnen bewijzen dat hij ongelijk heeft. Al is degene die het tegendeel beweert, nog zo deskundig en nog zo begaafd, en al is hij bereid het bewijs tot in alle details te leveren, dan nog zal hij degene die beweert dat grondbeginselen niet te kennen zijn, niet kunnen overtuigen.'
- d 'Waarom niet, Parmenides?' vroeg Sokrates.
 'Nou, Sokrates, ik denk dat jij en ieder ander die stelt dat ieder ding een absolute essentie heeft, eerst zullen moeten toegeven dat geen van die essenties in ons aanwezig is.'
 'Ja, want hoe zouden ze anders absoluut kunnen zijn?' zei Sokrates.
 'Goed gezegd,' zei Parmenides. 'Ook al staan de grondbeginselen van nature met elkaar in verband, ze bestaan toch onafhankelijk van alles en hebben niets te maken met hun afspiegelingen, of hoe je ze wilt noemen, die in de schepping te vinden zijn.'
- e

- Wel krijgen de dingen naar aanleiding van deze afspiegelingen hun namen, want de dingen die wij kennen, hebben dezelfde naam als het grondbeginsel waar ze bij horen. Toch bestaan ook zij onafhankelijk ervan: hun bestaan is niet afhankelijk van
- 134 a grondbeginselen, en dus behoren ze alleen zichzelf toe en niet de grondbeginselen, ook al hebben ze daar dan de naam mee gemeen.'
- 'Hoe bedoelt ge?' vroeg Sokrates.
- Parmenides antwoordde: 'Stel dat één van ons meester of slaaf is. Hij is dan niet slaaf van het meester zijn of meester van het slaaf zijn, want in beide gevallen is een mens meester of slaaf van een mens. Meester zijn in absolute zin is het meester zijn van het slaaf zijn in absolute zin, en evenzo is slaaf zijn in absolute zin slaaf zijn van het meester zijn in absolute zin. Meesters en slaven in de schepping hebben echter niets te maken met grondbeginselen en die niets met de schepping. Die grondbeginselen behoren, zoals ik al zei, zichzelf toe en hebben alleen met elkaar te maken, en zo hebben ook de meesters en slaven in onze wereld alleen met elkaar te maken. Begrijp je wat ik bedoel?'
- b 'Zeker begrijp ik dat,' zei Sokrates.
- Parmenides hernam: 'Zo zal ook kennis in absolute zin gelijk staan met het kennen van de waarheid in absolute zin.'
- 'Zeker.'
- 'En elke vorm van absolute kennis zal dan kennis zijn van een absolute vorm, is het niet?'
- 'Jazeker.'
- 'Zal de kennis in ons dan ook niet kennis zijn van de waarheid in ons, en zal niet elke vorm van kennis in ons kennis zijn van wat in ons is?'
- 'Dat moet dan wel, ja.'
- 'Je zult het wel met me eens zijn dat die op zichzelf staande grondbeginselen niet van ons zijn en zich niet in ons kunnen bevinden.'
- 'Nee, inderdaad niet.'
- 'Het is toch zo dat we alle verschillende soorten grondbeginselen die er zijn, kunnen kennen door middel van een absoluut grondbeginsel, namelijk het grondbeginsel 'kennis'?'
- c 'Ja.'
- 'Maar dat grondbeginsel hebben wij niet in ons.'
- 'Nee.'
- 'Dan kunnen wij dus geen enkel grondbeginsel kennen, aangezien die absolute kennis niet in ons aanwezig is.'
- 'Blijkbaar niet, nee.'
- 'Dus het absoluut schone, het goede, en alle dingen waarvan wij aannemen dat zij grondbeginselen zijn, kunnen we niet kennen.'
- 'Daar ziet het helaas wel naar uit.'
- 'Maar het loopt nog verder spaak.'
- d 'Hoe dan?'
- 'Je zult wel zeggen, denk ik, dat absolute kennis, indien zij tenminste bestaat, veel nauwkeuriger is dan de kennis die wij hebben, en dat voor absolute schoonheid en dergelijke precies hetzelfde geldt.'
- 'Jazeker.'
- 'Als er werkelijk iets is dat deel heeft aan absolute kennis, zou je dan niet zeggen dat alleen God die allernauwkeurigste kennis bezit?'

- 'Dat moet wel, ja.'
- e 'En zal God als bezitter van absolute kennis dan ook in staat zijn onze wereld te kennen?'
'Waarom zou Hij niet?'
Parmenides antwoordde: 'Omdat wij het erover eens waren, Sokrates, dat de wereld van de grondbeginselen niets met onze wereld te maken heeft, en onze wereld ook niets met die wereld, want deze twee werelden staan los van elkaar.'
'Daar waren we het inderdaad over eens.'
- 135 a 'Dus als aan God almacht en opperste kennis toegeschreven worden, dan kan die almacht geen macht over ons hebben, en ook kan die kennis geen weet van ons hebben of van iets dat bij ons hoort. Evenzo heeft onze wereldse macht geen macht over de goden en bovendien kunnen wij het goddelijke niet kennen met ons kenvermogen. Volgens dezelfde redenering zijn zij niet onze meesters en kunnen zij geen weet hebben van menselijke aangelegenheden, omdat zij goden zijn.'
'Dat zou een vreemde redenering zijn: zo ontfutsel je God zijn alwetendheid,' zei Sokrates.
- b 'En toch, Sokrates,' zei Parmenides, 'als deze grondbeginselen inderdaad bestaan en wij hen als absoluut beschouwen, doen deze problemen zich voor, en daar houdt het nog lang niet mee op! Wie dit hoort zal zeker in verwarring raken en betogen dat deze grondbeginselen niet bestaan of, als ze wel bestaan, onmogelijk door de mens gekend kunnen worden. En wie dat beweert, wekt de indruk dat hij iets zinnigs zegt en zoals we al zeiden: zo iemand zal buitengewoon moeilijk van zijn standpunt zijn af te brengen. Je mag wel van goeden huize komen om te kunnen begrijpen dat elk ding ergens uit ontstaat en tevens een eigen absolute essentie heeft! Maar als men dit al kan en wil ontdekken en grondig analyseren, moet men van nog beteren huize komen om het ook nog eens aan anderen te kunnen uitleggen.'
- c 'Ik ben het geheel met u eens, Parmenides,' zei Sokrates. 'Wat ge daar zegt, is me uit het hart gegrepen.'
'Anderzijds,' zei Parmenides tot Sokrates, 'als iemand nu niet gelooft dat er grondbeginselen zijn, gezien alle problemen die we tot nu toe zijn tegengekomen en die we nog kunnen tegenkomen, en als hij dus niet erkent dat elk ding zijn grondbeginsel heeft, dan kan het denkvermogen geen kant meer op. Hij wil er immers niet van weten dat alles een grondbeginsel heeft dat altijd hetzelfde is, en dan gaat iedere mogelijkheid om een gesprek te voeren verloren. Ik heb de indruk dat jij je terdege bewust was van dit gevaar.'
- d 'Dat is waar,' gaf Sokrates toe.
'Wat moet er dan van je liefde tot wijsheid terechtkomen? Waar kun je nog heen, als deze problemen niet opgelost kunnen worden?'
- e 'Ik zie voorlopig geen enkele uitweg.'
'Dat komt, Sokrates, omdat je te vroeg, nog voordat je goed geoefend hebt, probeert schoonheid, rechtvaardigheid, goedheid en alle overige grondbeginselen te definiëren. Dat viel mij onlangs nog op, toen ik je met Aristoteles hoorde spreken. Begrijp me goed, je behoefte aan het voeren van serieuze gesprekken is prachtig en een geschenk der goden. Maar je bent nog jong, dus je moet jezelf meer bekwamen en oefenen in wat de meeste mensen nutteloos gepraat noemen. Anders zal de waarheid je ontglippen.'
- 136 a 'Welke methode moet ik volgen om me daarin te oefenen, Parmenides?' vroeg Sokrates.

'Pak het maar aan zoals je het Zenoon hebt horen doen,' antwoordde hij. 'Toch heb ik ook jouw manier van spreken bewonderd, omdat je de oplossing van de omstreden vraagstelling liever niet zocht in wat je kunt zien en wat daarmee samenhangt, maar in datgene wat louter door de rede benaderd kan worden. En dan kun je inderdaad bij grondbeginselen uitkomen.'

- b 'Inderdaad,' zei Sokrates, 'want dan kun je gemakkelijk aantonen waarom dingen wel of niet op elkaar lijken en verschillende eigenschappen hebben.'
'Uitstekend,' zei Parmenides, 'maar je moet nog meer doen dan dat: je moet niet alleen onderzoeken wat er gebeurt als een veronderstelling waar is, maar ook als deze niet waar is.'

'Kunt ge dat uitleggen?' vroeg Sokrates.

- c 'Neem bijvoorbeeld de veronderstelling die Zenoon maakte. Als er veelheid bestaat, moet je nagaan wat hieruit volgt voor de veelheid, zowel beschouwd op zichzelf als in samenhang met het absolute ene, en ook wat het gevolg is voor het absolute ene, zowel beschouwd op zichzelf als in samenhang met de veelheid. En als de veelheid niet bestaat, moet je weer nagaan wat hieruit volgt voor het absolute ene en de veelheid, zowel beschouwd op zichzelf als in hun onderlinge samenhang. Als vervolgens wordt verondersteld dat er gelijksoortigheid bestaat of juist niet, moet je telkens de gevolgen onderzoeken voor deze gelijksoortigheid en alle andere begrippen, zowel op zichzelf als in hun onderlinge samenhang. En hetzelfde geldt voor ongelijksoortigheid, beweging en stilstand, schepping en vernietiging, ja zelfs voor zijn en niet-zijn; kortom, wat het ook is waarvan het bestaan al dan niet wordt verondersteld en wat er ook verder mee gebeurt, je moet de gevolgen onderzoeken met betrekking tot ieder ding zelf en tot elk willekeurig ander ding. Verder moet je dat ding onderzoeken in grotere samenhang, ja zelfs in samenhang met het geheel. Zo moet men ook alle dingen die van een gegeven ding verschillen, bekijken, zowel beschouwd op zichzelf als in samenhang met elk ander ding. Je moet er steeds van uitgaan dat je veronderstelling waar is en vervolgens ook dat ze niet waar is, om de leerschool geheel te doorlopen, die vereist is om de waarheid ten volle te beschouwen.'

'Dat is onbegonnen werk, Parmenides, en bovendien begrijp ik het niet erg. Waarom laat ge me niet zien wat ge bedoelt door van de een of andere veronderstelling uit te gaan? Dan kan ik het beter volgen.'

'Dat is geen geringe opgave voor een man van mijn leeftijd, Sokrates,' antwoordde hij. 'Waarom legt gij het ons dan niet uit, Zenoon?' vroeg Sokrates. Daarop antwoordde Zenoon lachend:

- 137 a 'We moeten het Parmenides zelf maar vragen, Sokrates, want het is geen kleinigheid waar hij het over heeft. Weet je eigenlijk wel wat je van hem vraagt? Waren we met nog meer mensen, dan konden we dit niet van hem verlangen. Dergelijke zaken bespreekt men nu eenmaal niet in een groot gezelschap en zeker niet op zijn leeftijd! De grote massa begrijpt immers niet dat men zonder al deze redeneringen en uitweidingen onmogelijk inzicht in de waarheid kan verkrijgen. Maar ik sluit me aan bij het verzoek van Sokrates, Parmenides, want het is een tijd geleden dat ge mij dit alles geleerd hebt.'

Toen Zenoon dit gezegd had, zo ging Antiphon voort, vroeg Pythodoros samen met Aristoteles en de anderen aan Parmenides om toch vooral duidelijk te maken wat hij bedoelde. Daarop zei Parmenides:

- c 'Ik zal wel moeten. Maar toch voel ik me als dat paard uit een gedicht van Ibykos: een niet meer zo jong renpaard staat aan de start van een wagenren te beven van angst voor wat komen gaat, uit ervaring wetend wat dat betekent. Ibykos vergelijkt zich met dit paard en vertelt hoe hij zich op zijn leeftijd nog in de liefde moet storten, of hij nu wil of niet. Zo boezemt alleen al de gedachte me vrees in dat ik me op mijn leeftijd nog door een dergelijke geweldige woordenstroom heen moet worstelen. Toch wil ik u dat genoeg doen, omdat wij, zoals Zenoon zegt, onder elkaar zijn. Waar zullen we beginnen en wat is ons eerste uitgangspunt? Jullie willen natuurlijk dat ik het spel serieus speel, dus ik begin bij mezelf en ga uit van mijn eigen stelling dat het absolute ene is. Wat zijn de gevolgen als dat zo is en wat als dat niet zo is?'
'Dat lijkt me een goede vraag,' zei Zenoon.
'En wie dient me dan van repliek?' zei Parmenides. 'De jongste maar? Want die zal niet te veel vragen stellen en het meest geneigd zijn te zeggen wat hij denkt. Bovendien geven zijn antwoorden me de gelegenheid om op adem te komen.'
'Ik sta voor u klaar, Parmenides,' zei Aristoteles. 'Want als ge het over de jongste hebt, bedoelt ge mij. Stel uw vragen maar, dan zal ik antwoorden.'
- d 'Goed dan,' zei hij. 'Als het absolute ene is, dan kan dit absolute ene toch geen veelheid zijn?'
'Nee, natuurlijk niet.'
'Het heeft dus geen delen en kan dus ook geen geheel zijn.'
'Waarom niet?'
'Een deel maakt deel uit van één geheel, lijkt me.'
'Ja.'
'Welk geheel? Is één geheel niet iets waaraan geen enkel deel ontbreekt?'
'Zeker.'
'Dus ook als het absolute ene een geheel is, volgt hieruit dat het uit delen is samengesteld, want één geheel heeft per definitie delen.'
'Inderdaad.'
- e 'Ook dan zou het absolute ene een veelheid zijn en niet een.'
'Dat is waar.'
'Toch is ons uitgangspunt dat het geen veelheid is, maar een.'
'Ja.'
'Als het absolute ene één is, is het dus geen geheel en het heeft ook geen delen.'
'Inderdaad.'
'Als het geen delen heeft, kan het geen begin, einde of midden hebben; dat zouden er immers delen van zijn.'
'Dat is zo.'
'Maar begin en einde zijn de begrenzing van ieder ding.'
'Zeker.'
- 138 a 'Als het ene geen begin en geen einde heeft, is het onbegrensd.'
'Inderdaad.'
'En dus ook zonder vorm, want het maakt geen deel uit van rond of recht.'
'Hoezo?'
'Rond is toch zeker datgene waarvan de begrenzingen overal even ver van het midden verwijderd zijn?'
'Ja.'
'Recht daarentegen is datgene waarvan het midden het dichtst bij de beide uiteinden ligt.'

- 'Dat is zo.'
- b 'En dan zou het absolute ene delen hebben en een veelheid zijn, ongeacht of het nu recht is of rond.'
- 'Ongetwijfeld.'
- 'Het is dus noch recht noch rond, als het geen delen heeft.'
- 'Dat is juist.'
- 'Bovendien kan het zich dan ook op geen enkele plaats bevinden, niet in iets anders en ook niet in zichzelf.'
- 'Hoezo?'
- 'Als het zich in iets anders bevindt, iets cirkelvormigs bijvoorbeeld, dan wordt het omringd door datgene waarbinnen het zich bevindt, en het zal er aan alle kanten in passen. Maar wat één is zonder delen en zelfs niet cirkelvormig is, kan onmogelijk
- c passen in iets cirkelvormigs.'
- 'Dat klopt.'
- 'Bovendien, wat zich in zichzelf bevindt, kan alleen maar zichzelf omringen, want het bevindt zich nu eenmaal in zichzelf. Want niets kan zich ergens in bevinden zonder dat het erdoor omringd wordt.'
- 'Dat klopt ook.'
- 'Wat omringt, is iets anders dan wat omringd wordt, want één geheel kan niet beide rollen tegelijk spelen. Maar dan zou het absolute ene niet meer één zijn maar twee.'
- 'Dat is waar.'
- 'Dus het absolute ene bevindt zich nergens, noch in zichzelf, noch in iets anders.'
- 'Zo is het.'
- 'Nu we dit vastgesteld hebben, bekijk dan eens of het stabiel blijft of niet.'
- 'Wat is het probleem?'
- d 'Als het niet stabiel blijft, komt dat omdat het zich beweegt of omdat het verandert; dat zijn de enige mogelijkheden.'
- 'Ja.'
- 'Als het absolute ene verandert, kan het volgens mij niet langer één zijn.'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Dan wordt het dus niet anders door verandering.'
- 'Blijkbaar niet.'
- 'Maar kan het zich dan wel bewegen?'
- 'Misschien.'
- 'Het absolute ene kan zich alleen bewegen door om zijn eigen as te draaien of door van de ene plaats naar de andere te gaan.'
- 'Dat klopt.'
- 'Wat ronddraait moet wel rusten op een middelpunt, en het moet andere delen hebben die om dat middelpunt heen draaien. Maar hoe kan iets zonder middelpunt en zonder
- e delen ooit om een middelpunt heen draaien?'
- 'Dat kan niet.'
- 'Maar beweegt het zich soms door nu eens hierheen en dan weer daarheen te gaan, en is dat er dan de oorzaak van dat het niet stabiel is?'
- 'Dat zou dan wel moeten.'
- 'Het kan zich toch onmogelijk ergens in bevinden, nietwaar?'
- 'Inderdaad.'
- 139 a 'Is het dan niet nog meer onmogelijk dat het ergens binnenkomt?'
- 'Ik begrijp niet waarom niet.'

- 'Als het ergens binnenkomt, mag het er zich nog niet in bevinden, want het is nog aan het binnenkomen. Maar het bevindt zich er ook niet helemaal buiten, want het was al aan het binnenkomen, is het niet?'
- 'Dat moet wel, ja.'
- 'Dit kan alleen maar bij iets dat delen heeft, want je hebt een deel dat binnen is en een deel dat buiten is. Maar wat één geheel is zonder delen, kan onmogelijk binnen en buiten tegelijk zijn.'
- 'Dat is waar.'
- 'Is het dan niet nog veel meer onmogelijk dat iets zonder delen, dat dus geen geheel is, ergens binnenkomt? Het gaat er immers noch voor een deel, noch in zijn geheel in.'
- 'Dat is logisch.'
- b 'Dan beweegt het ene zich dus niet, want het gaat nergens heen, komt nergens binnen en draait ook niet om zijn eigen as. En dus verandert het niet.'
- 'Kennelijk niet.'
- 'Dan is het ene dus onbeweeglijk en staat los van elke beweging.'
- 'Inderdaad.'
- 'Maar nu zeggen we ook dat het zich onmogelijk ergens in kan bevinden.'
- 'Dat zeggen we, ja.'
- 'Dan kan het dus nooit op dezelfde plaats zijn.'
- 'Hoezo?'
- 'Dan zou het zich wel ergens in bevinden, namelijk op diezelfde plaats.'
- 'Daar ben ik het helemaal mee eens.'
- 'Maar het kon zich niet in zichzelf bevinden en ook niet in iets anders.'
- c 'Nee.'
- 'Dan bevindt het ene zich dus nooit op dezelfde plaats.'
- 'Dat kan niet, nee.'
- 'Maar wat nooit op dezelfde plaats is, komt niet tot rust en is ook niet stabiel.'
- 'Inderdaad.'
- 'Het ene is dus niet stabiel, maar ook niet instabiel.'
- 'Dat is nu duidelijk, ja.'
- 'Maar het kan niet gelijk zijn aan iets anders en zelfs niet aan zichzelf. Bovendien kan het niet anders zijn dan het is of anders zijn dan iets anders.'
- 'Waarom niet?'
- 'Wanneer het anders zou zijn dan het is, zou het anders zijn dan het absolute ene, en dan zou het dus niet één zijn.'
- d 'Dat is waar.'
- 'En wanneer het gelijk zou zijn aan iets anders, zou het anders zijn dan zichzelf en niet meer zichzelf zijn. Dan zou het niet zijn wat het is, namelijk een, maar iets anders dan een.'
- 'Zo is het.'
- 'Dus het is niet gelijk aan iets anders en het is ook niet anders dan het is.'
- 'Inderdaad.'
- 'Maar het kan ook niet anders zijn dan iets anders, want het is 'het ene'. Het absolute ene kan niet anders zijn dan wat dan ook, want alleen 'het andere' kan anders zijn; een andere mogelijkheid is er niet.'
- 'Ja, dat is zo.'
- 'Omdat het absolute 'het ene' is, kan het niet 'het andere' zijn, nietwaar?'
- 'In geen geval.'

- e 'Daarom is het niet anders dan het is, kent het geen 'anders-zijn', en als het geen enkel 'anders-zijn' kent, is het niet anders dan wat dan ook.'
- 'Zo is het.'
- 'En toch is het ook niet gelijk aan zichzelf.'
- 'Waarom niet?'
- 'Het begrip 'eenheid' is namelijk niet hetzelfde als het begrip 'gelijkheid.'
- 'Waarom niet?'
- 'Wanneer iets gelijk wordt aan wat dan ook, wordt het nog niet één.'
- 'Maar waarom niet?'
- 'Wat gelijk wordt aan veelheid, wordt zelf ook veelheid, en geen eenheid.'
- 'Dat is waar.'
- 'Maar als er geen enkel verschil zou bestaan tussen eenheid en gelijkheid, dan wordt iets één telkens wanneer het gelijk wordt, en gelijk telkens wanneer het één wordt.'
- 'Zeker.'
- 140 a 'Als het absolute ene dus gelijk is aan zichzelf, is het niet meer het absolute ene. Op die manier kan het niet één zijn, en toch is het ene een. Het is dus onmogelijk voor het absolute ene om anders te zijn dan iets anders of gelijk te zijn aan zichzelf.'
- 'Dat klopt.'
- 'Dus het absolute ene is niet anders dan het is, en ook niet anders dan iets anders, en evenmin is het gelijk aan zichzelf of aan iets anders.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dus het kan ook niet lijken, of juist niet lijken, op zichzelf of op iets anders.'
- 'Hoezo?'
- 'Dingen lijken op elkaar, als ze gelijke eigenschappen bezitten, nietwaar?'
- 'Ja.'
- b 'Maar gelijkheid bleek al een ander begrip te zijn dan eenheid.'
- 'Dat is zo.'
- 'Als het absolute ene behalve de eigenschap dat het één is, nog een andere eigenschap zou bezitten, zou het niet meer één zijn, maar meervoudig, en dat is onmogelijk.'
- 'Ja.'
- 'Dus het absolute ene kan onmogelijk eigenschappen hebben die gelijk zijn aan die van andere dingen of van zichzelf.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dan kan het ook niet lijken op iets anders of op zichzelf.'
- 'Dat is zo.'
- 'Ook kan het geen andere eigenschappen bezitten, want dan zou het ene meervoudig zijn.'
- 'Inderdaad.'
- 'Maar wat andere eigenschappen heeft dan iets anders of dan zichzelf, kan niet lijken op zichzelf of op iets anders, want gelijkenis berust op het hebben van gelijke eigenschappen.'
- c 'Dat is waar.'
- 'Maar omdat het absolute ene inderdaad in geen enkel opzicht anders is dan zichzelf of dan iets anders, is er aan gelijkenis toch geen gebrek.'
- 'Nee.'
- 'Dan kan het ene niet lijken op iets anders of op zichzelf, maar toch kan de gelijkenis ook niet ontbreken.'
- 'Dat is duidelijk.'

- 'Het kan dus niet even groot zijn als zichzelf of als iets anders, maar het tegendeel is ook niet waar.'
- 'Hoezo?'
- 'Als het even groot is zal het gelijke afmetingen hebben.'
- d 'Ja.'
- 'Als je met dezelfde maat meet bij het vaststellen of iets groot of klein is, dan bevat het kleinere minder meeteenheden dan het grotere.'
- 'Ja.'
- 'Maar als je met verschillende maten meet, zullen de dingen nu eens klein en dan weer groot zijn!'
- 'Dat spreekt voor zich.'
- 'Als er geen sprake is van gelijkheid, kun je het ook niet over gelijke afmetingen hebben, want dat is ook een vorm van gelijkheid.'
- 'Inderdaad.'
- 'En als het ene niet dezelfde afmetingen heeft als zichzelf of als iets anders, dan zal het ook niet even groot zijn.'
- e 'Blijkbaar niet.'
- 'Als het meeteenheden bevat, of het er nu meer zijn of minder, dan is elke meeteenheid een deel. Maar dan is het niet meer een, want het heeft zoveel delen als het meeteenheden bevat.'
- 'Juist.'
- 'Als het maar een meeteenheid bevat, is het even groot als die meeteenheid, maar het kan niet even groot zijn als wat dan ook.'
- 141 a 'Inderdaad niet.'
- 'Dus het bevat noch een meeteenheid, noch vele, noch weinige. Het kan nooit gelijk zijn, dus ook niet even groot als zichzelf of als iets anders, maar ook niet groter of kleiner.'
- 'Volkomen waar.'
- 'En, wat denk je? Kan het ene ouder of jonger zijn dan enig ander ding, of even oud?'
- 'Waarom niet?'
- 'Als het even oud is als zichzelf of als iets anders, zou het gelijkheid en gelijkenis in tijd vertonen, maar het ene heeft niets te maken met gelijkenis of gelijkheid. Dat was onze conclusie.'
- 'Ja, dat klopt.'
- 'We hebben ook vastgesteld dat het niets te maken heeft met anders-zijn en ongelijkheid.'
- b 'Zeker.'
- 'Als dat zo is, hoe kan het ene dan ouder of jonger zijn dan enig ander ding, of even oud?'
- 'Dat kan ook niet.'
- 'Dus het ene kan niet jonger of ouder zijn dan zichzelf of dan iets anders, en ook niet even oud.'
- 'Blijkbaar niet.'
- 'Als dat zo is, kan het ene dan wel in de tijd bestaan? Als het in de tijd bestaat, moet het dan niet altijd ouder worden dan het nu is?'
- c 'Ja, dat moet dan wel.'
- 'Veronderstelt iets ouders niet altijd iets jongers?'
- 'Natuurlijk.'

- 'Het wordt tegelijkertijd ouder en jonger dan het nu is, want er moet iets zijn in vergelijking waarmee het ouder wordt.'
- 'Hoe bedoelt ge?'
- d 'Iets dat al ergens van verschilt, hoeft er niet meer verschillend van te worden, omdat het dat al is. Maar wel moet het verschillend zijn van dat andere. Van iets dat verschillend is geworden en van iets dat in de toekomst gaat verschillen, zal het gaan verschillen. Maar van iets dat verschillend aan het worden is, is het nog niet verschillend geworden en zal het niet in de toekomst verschillend worden. Ook is het nog niet verschillend. Het is verschillend aan het worden en daarmee uit.'
- 'Dat moet wel, ja.'
- 'Ouder is het tegenovergestelde van jonger en nergens anders van, nietwaar?'
- 'Ja, dat is zo.'
- 'Maar wat ouder wordt dan het is, moet tegelijk ook jonger worden dan het is.'
- e 'Dat lijkt me ook.'
- 'Het kan echter helemaal niet ouder of jonger worden dan het is, want het moet zijn eigen leeftijd bereiken, hebben bereikt en gaan bereiken, en van zijn eigen leeftijd zijn.'
- 'Ja, dat moet wel.'
- 'Het is kennelijk onvermijdelijk dat dingen die op die manier aan tijd gebonden zijn en daardoor beïnvloed worden, hun eigen leeftijd hebben en toch ouder en jonger worden dan ze zijn.'
- 'Daar kom je niet onderuit.'
- 'Maar zo tegenstrijdig kan het absolute ene toch niet zijn?'
- 'Nee.'
- 'Het heeft niets met tijd te maken en het bestaat ook niet in de tijd.'
- 'Dat blijkt wel uit deze redenering.'
- 'Maar zouden de woorden 'was' en 'werd' niet iets met het verleden te maken hebben?'
- 'Ja.'
- 'En 'zal zijn', 'zal worden' en 'zal geworden zijn' niet met de toekomst?'
- 'Ja.'
- 'En 'is' en 'wordt' niet met het heden?'
- 'Zeker.'
- 142 a 'Als het absolute ene helemaal buiten de tijd staat, dan is het in het verleden niet geworden, werd het niet en was het ook niet. Dan is het ook nu niet geworden, wordt het niet en is het niet; en het zal ook niet worden, niet geworden zijn en niet in de toekomst zijn.'
- 'Daar is geen speld tussen te krijgen.'
- 'Maar iets kan toch alleen zijn in heden, verleden of toekomst?'
- 'Ja.'
- 'Dan heeft het absolute ene niets met het zijn te maken.'
- 'Kennelijk niet.'
- 'Dus het absolute ene is helemaal niet.'
- 'Blijkbaar niet.'
- b 'Dan is het dus niet als het absolute ene. Want als dat wel het geval was, zou het deel hebben aan het zijn. Het absolute ene is niet het absolute ene en is ook helemaal niet, als je deze redenering tenminste moet geloven.'
- 'Inderdaad.'
- 'Maar kan iets zijn dat met iets niet-zijnds te maken heeft of er een eigenschap van is?'

- 'Natuurlijk niet.'
- 'Dus het heeft geen naam en je kunt het niet beschrijven of kennen; je kunt het niet waarnemen of er een mening over hebben.'
- 'Dat is duidelijk.'
- c 'Je kunt het niet benoemen, niet bespreken of beoordelen en evenmin kun je het kennen. Niets dat bestaat, kan het waarnemen.'
- 'Kennelijk niet.'
- 'Is het dan eigenlijk wel waar wat we over het absolute ene zeggen?'
- 'Misschien niet.'
- 'Zullen we dan terugkeren naar ons uitgangspunt en kijken of we van daaruit iets nieuws kunnen ontdekken?'
- 'Heel graag.'
- 'Als we zeggen dat het absolute ene is, moeten we het toch eens worden over de conclusies, welke die dan ook mogen zijn?'
- 'Laten we dus het uitgangspunt eens bekijken. Als het absolute ene is, kan het dan zijn zonder deel uit te maken van het zijn?'
- 'Nee, dat kan niet.'
- d 'Dus het zijn van het absolute ene is, en zal niet identiek zijn met het absolute ene. Want als het er wel identiek mee was, zou het absolute ene er geen deel van uitmaken. De stelling dat het absolute ene is, komt op hetzelfde neer als de bewering dat één één is, maar ons uitgangspunt is niet dat één één is, maar dat het absolute ene is. Daarover moeten we het toch eens worden?'
- 'Inderdaad.'
- 'Betekent 'het is' niet iets heel anders dan 'het is één'?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Als we dan samenvattend zeggen dat het absolute ene is, dan wil dat zeggen dat het deel uitmaakt van het zijn, nietwaar?'
- 'Beslist.'
- e 'Laten we teruggaan naar ons uitgangspunt dat het absolute ene is. Wat volgt daaruit? Ga eens na of deze stelling niet zelf al impliceert dat het absolute ene uit delen is opgebouwd.'
- 'Hoezo?'
- 143 a 'Ik bedoel dit: als we van het absolute ene zijn zeggen: 'het is', en van het zijnde absolute ene: 'het is een', zijn dan het absolute ene en het zijn niet identiek, namelijk datzelfde absolute ene waarvan we hebben aangenomen dat het is? Als het absolute ene één is, moet het dan niet een geheel zijn, waaruit eenheid en zijn als delen voortkomen?'
- 'Ja, dat moet wel.'
- 'Moeten we die beide delen elk apart beschouwen of moeten we ze zien als deel van één geheel?'
- 'Dat laatste.'
- 'Het absolute ene is één geheel en heeft dus ook delen.'
- 'Zeker.'
- 'Het ene zijn heeft twee delen: eenheid en zijn. Kan de eenheid los gezien worden van het zijn of het zijn van de eenheid?'
- 'Nee.'
- b 'Dus eenheid en zijn bevatten ieder op zich weer eenheid en zijn, en hoe klein een deeltje ook is, het wordt gevormd uit deze beide delen. Volgens deze redenering bevat

- elk deel altijd deze beide delen; want eenheid bevat altijd zijn en zijn altijd eenheid. Zo ontstaan er altijd twee delen en het absolute ene is dan niet meer.'
- 'Dat is zeker zo.'
- 'Volgt daaruit dat het ene zijn oneindig in aantal is?'
- 'Blijkbaar wel.'
- 'Je kunt het ook nog anders bekijken.'
- 'Hoe dan?'
- 'We zeiden dat het absolute ene deel uitmaakt van het zijn, en daarom is het.'
- c 'Ja.'
- 'En daaruit bleek dat het absolute ene, dat is, een veelheid is.'
- 'Dat klopt.'
- 'Goed. Wanneer we ons dat absolute ene, waarvan we zeggen dat het deel uitmaakt van het zijn, eens indenken los van datgene waarvan het volgens ons deel uitmaakt, zal het absolute ene zich dan uitsluitend als één tonen of als een veelheid?'
- 'Als een, denk ik.'
- 'Laten we eens kijken. Moet er geen verschil zijn tussen het zijn van het absolute ene en het absolute ene op zichzelf? Het absolute ene is immers niet het zijn, maar het maakt er deel van uit.'
- 'Zeker.'
- d 'Dus als het zijn en het absolute ene twee verschillende dingen zijn, dan komt dat niet doordat het absolute ene één is, of doordat het zijn zijn is, maar door het verschil tussen die twee. Nu is verschil niet hetzelfde als eenheid of zijn.'
- 'Uiteraard niet.'
- 'Goed. Of je nu zijn en verschil neemt of zijn en eenheid of eenheid en verschil, het zijn stuk voor stuk goede voorbeelden van paren.'
- 'Hoe bedoelt ge dat?'
- 'Kijk, je kunt toch spreken van het zijn?'
- 'Ja.'
- 'En ook van de eenheid?'
- 'Ook dat.'
- 'Nu hebben we ze allebei gehad, nietwaar?'
- 'Ja.'
- e 'Dus wanneer ik spreek over het zijn en de eenheid, heb ik het over een paar, nietwaar?'
- 'Zeker.'
- 'En als ik spreek over zijn en verschil, of verschil en eenheid, dan heb ik het toch ook telkens over een paar?'
- 'Ja.'
- 'En als het inderdaad een paar is, kan het alleen maar een tweetal zijn, is het niet?'
- 'Inderdaad.'
- 'Als het een tweetal is, is het dan niet onontkoombaar dat elk van de twee één is?'
- 'Ongetwijfeld.'
- 'Als elk paar een tweetal is, is elk van de twee namelijk een eenheid.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Als elk van de twee een eenheid is, wordt dan niet elk paar een drietal door er één bij op te tellen?'
- 'Ja.'
- 144 a 'Is drie niet oneven en twee even?'

- 'Ja, natuurlijk.'
- 'Goed. Wanneer er twee eenheden bestaan, moet 'tweemaal' ook bestaan; als er drie eenheden bestaan, bestaat 'driemaal' ook, want twee is tweemaal één en drie is driemaal één.'
- 'Ja, dat klopt.'
- 'Maar wanneer er twee eenheden bestaan en 'tweemaal' ook bestaat, moet tweemaal twee toch ook bestaan? En bij drie en 'driemaal' kom je toch ook weer op driemaal drie uit?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Wanneer nu drie en 'tweemaal' bestaan en twee en 'driemaal' ook, moeten tweemaal drie en driemaal twee dan ook niet bestaan?'
- b 'Jazeker.'
- 'Dan kun je dus even getallen met even getallen vermenigvuldigen, oneven met oneven, even met oneven en oneven weer met even.'
- 'Dat is zo.'
- c 'Als dit zo is, dan moet ieder getal toch bestaan, of is daar volgens jou een uitzondering op?'
- 'Nee.'
- 'Als het absolute ene bestaat, moeten de getallen dus ook bestaan.'
- 'Dat kan niet anders.'
- 'Maar als de getallen bestaan, bestaat er ook veelheid, en dus ook een oneindige hoeveelheid bestaansvormen. Want er zijn toch oneindig veel getallen die dan deel uitmaken van het zijn?'
- 'Zeer zeker.'
- 'Wanneer ieder getal deel uitmaakt van het zijn, maakt dan niet elk deel van een getal daar ook weer deel van uit?'
- 'Natuurlijk.'
- d 'Wordt het zijn dan aan al die veelheden gegeven en aan geen enkel ding onthouden, al is het nog zo klein of nog zo groot? Maar dit is eigenlijk toch een zinloze vraag. Want hoe zou het zijn kunnen ontbreken aan iets dat is?' 'Dat kan ook niet.'
- 'Dan wordt het zijn dus versplinterd tot het kleinste en samengevoegd tot het grootste en het neemt alle afmetingen aan. Het is het meest verdeelde dat er is en de delen van het zijn zijn oneindig in aantal.'
- 'Dat is waar.'
- 'Het zijn heeft dus de meeste delen.'
- 'Inderdaad ja.'
- 'Heeft het zijn een deel dat toch geen deel is?'
- e 'Hoe zou dat nu kunnen?'
- 'Als dat is, dan moet het volgens mij, zolang het is, altijd een bepaalde eenheid zijn; want het kan onmogelijk niets zijn.'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Dan is het absolute ene dus met ieder deel van het zijn verbonden en ontbreekt aan geen enkel deel, niet als het kleiner is, niet als het groter is: nooit.'
- 'Zo is het.'
- 'Kan het absolute ene op vele plaatsen tegelijk zijn en toch een geheel vormen? Bekijk die vraag eens.'
- 'Dat doe ik en ik zie in dat het niet kan.'

- 145 a 'Dan is het verdeeld, want het is geen geheel. Het kan immers niet met alle delen van het zijn verbonden zijn, tenzij het verdeeld is.'
- 'Dat is zo.'
- 'Dan moet het verdeelde absolute ene dus evenveel delen hebben als het zijn.'
- 'Dat moet het zeker.'
- 'Dan is het niet waar wat we daarnet zeiden, namelijk dat het zijn het grootste aantal delen heeft. Het blijkt namelijk niet meer delen te hebben dan het absolute ene, maar evenveel. Het zijn blijft dus niet achter bij het absolute ene en het absolute ene niet bij het zijn, en ze vormen een volkomen twee-eenheid.'
- 'Dat is helemaal duidelijk.'
- 'Het absolute ene, versplinterd door het zijn, is een oneindige veelheid.'
- 'Dat is duidelijk.'
- b 'Niet alleen het absolute ene zijn is een veelheid, maar ook het absolute ene op zichzelf, dat door het zijn in delen verdeeld wordt.'
- 'Dat is helemaal juist.'
- 'Omdat die delen delen zijn van een geheel, moet het absolute ene wel worden begrensd door dat geheel. Of omvat het geheel de delen niet?'
- 'Zeker wel.'
- 'Wat het omvat, is de grens.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Dan is het zijnde absolute ene dus tegelijk eenheid en veelheid, geheel en verdeeld, begrensd en toch oneindig groot.'
- 'Blijkbaar wel.'
- 'Als het begrensd is, heeft het toch uiteinden?'
- 'Natuurlijk.'
- c 'Hoe zit het dan? Als het een geheel is, heeft het toch een begin, een midden en een einde? Of kan er ook een geheel zijn zonder deze drie? Wanneer één ervan ontbreekt, kan het dan nog een geheel zijn?'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Dus kennelijk heeft het absolute ene een begin, een einde en een midden.'
- 'Ja.'
- 'De uiteinden liggen beide even ver van het midden, want anders zou het midden niet het midden zijn.'
- 'Inderdaad.'
- d 'Als dat zo is, moet het absolute ene wel een vorm hebben: recht, rond of een combinatie van die twee.'
- 'Ja, dat moet wel.'
- 'Als dit waar is, bevindt het absolute ene zich toch zowel in zichzelf als in iets anders?'
- 'Hoezo?'
- 'Elk deel bevindt zich in het geheel en niets valt daarbuiten.'
- 'Dat is waar.'
- 'Omvat het geheel niet alle delen?'
- 'Ja.'
- 'Het absolute ene bestaat toch zeker uit al zijn delen, niets meer en niets minder?'
- 'Zo is het.'
- 'En het geheel is het absolute ene, nietwaar?'
- e 'Natuurlijk.'

- 'Alle delen bevinden zich in het geheel. De delen zijn het absolute ene en het absolute ene is het geheel. Alle delen worden omvat door het geheel. Dan moet het absolute ene het absolute ene wel omvatten en dus bevindt het absolute ene zich in zichzelf.'
- 'Dat is logisch.'
- 146 a 'Maar het geheel bevindt zich niet in de delen, niet in alle en ook niet in één ervan. Als het zich in alle delen bevindt, dan zeker ook in één ervan, want als het geheel in enig deel ontbreekt, kan het zich niet langer in alle delen bevinden. Als er één deel zou zijn waarin het geheel zich niet bevindt, hoe zou het zich dan nog in alle delen kunnen bevinden?'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Ook kan het zich niet in een aantal delen bevinden, want in dat geval zou het grotere zich in het kleinere bevinden en dat is onmogelijk.'
- 'Inderdaad.'
- 'Maar als het zich niet in één of in alle delen bevindt, dan moet het geheel zich ergens anders in bevinden, of anders is het helemaal niet. Dat is toch zo?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Iets dat is, moet ergens zijn. En omdat een geheel zich niet in zichzelf kan bevinden, moet het zich dus ergens anders in bevinden, nietwaar?'
- 'Beslist.'
- b 'Omdat het absolute ene een geheel is, bevindt het zich dus in iets anders, en omdat het de som van zijn delen is, bevindt het zich in zichzelf. Dus moet het absolute ene zich zowel in zichzelf als in iets anders bevinden.'
- 'Ja, dat kan niet anders.'
- 'Als dat zo is, moet het absolute ene dan niet zowel in beweging als in rust zijn?'
- 'Hoezo?'
- 'Het is immers in rust, als het zich in zichzelf bevindt. Want als het absolute ene zich in het absolute ene bevindt en daaruit niet weggaat, blijft het op dezelfde plaats, namelijk in zichzelf.'
- 'Dat is zo.'
- 'En wat op dezelfde plaats blijft, moet volgens mij altijd in rust zijn.'
- 'Inderdaad.'
- 'Goed. Maar wat zich altijd ergens anders bevindt, kan nooit op dezelfde plaats blijven. Omdat het nooit op dezelfde plaats blijft, is het niet in rust en omdat het niet in rust is, is het in beweging, nietwaar?'
- c 'Dat is zo.'
- 'Omdat het absolute ene zich altijd in zichzelf en ergens anders bevindt, moet het dus steeds in beweging en in rust zijn.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Maar het moet ook gelijk zijn aan zichzelf en anders zijn dan het is, en tevens gelijk zijn aan en anders zijn dan alle andere dingen, tenminste, als onze voorgaande conclusies juist zijn.'
- 'Hoezo?'
- 'Alles verhoudt zich tot elkaar op de volgende manier: of dingen zijn gelijk of ze zijn verschillend, en als ze niet gelijk en niet verschillend zijn, verhouden ze zich tot elkaar als deel tot geheel of als geheel tot deel.'
- 'Inderdaad.'
- 'Is het absolute ene dan een deel van zichzelf?'
- d 'Beslist niet.'

- 'Het kan zich niet tot zichzelf verhouden als deel tot geheel, want dan zou het een deel van zichzelf zijn.'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Maar kan het absolute ene dan verschillen van het ene?'
- 'Nee.'
- 'Dus kan het ook niet verschillend zijn van zichzelf.'
- 'Natuurlijk niet.'
- 'Als het niet verschilt van zichzelf en zich ook niet tot zichzelf verhoudt als deel tot geheel, volgt daar dan niet uit dat het absolute ene gelijk is aan zichzelf?'
- 'Inderdaad.'
- 'Goed. Wat zich op dezelfde plaats bevindt als zichzelf en toch ergens anders is, moet wel verschillen van zichzelf, want anders kan het niet ergens anders zijn.'
- 'Dat lijkt me ook.'
- e 'We zagen dat dit het geval was bij het absolute ene: het bevindt zich tegelijkertijd in zichzelf en in iets anders.'
- 'Dat is gebleken, ja.'
- 'Daaruit volgt dus dat het absolute ene verschilt van zichzelf.'
- 'Ja.'
- 'Ziezo. Als iets ergens van verschilt, verschilt het dan niet van wat verschillend is?'
- 'Dat moet wel.'
- 'Verschilt niet alles wat niet één is, van het absolute ene, en verschilt het absolute ene niet van het niet-ene?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Dan zou het absolute ene verschillen van al het andere!'
- 'Inderdaad.'
- 'Wat denk je: zijn 'gelijk' en 'verschillend' niet elkaars tegengestelden?'
- 147 a 'Natuurlijk.'
- 'Zou het gelijke dan ooit kunnen verblijven in het verschillende of het verschillende in het gelijke?'
- 'Nee, nooit.'
- 'Als het verschillende nooit kan verblijven in het gelijke, bestaat er niets waarin het verschillende ook maar een moment zou kunnen verblijven. Want zo lang het verschillende ergens zou verblijven, zou het in iets gelijks verblijven, is dat niet zo?'
- 'Zo is het.'
- 'Maar het verschillende kan niet in het gelijke verblijven en dus kan het nooit verblijven in iets dat bestaat.'
- 'Ja, dat is waar.'
- 'Dan kan het verschillende dus noch in het niet-ene noch in het ene verblijven.'
- 'Nee.'
- 'Dan komt het niet door het verschillend-zijn dat het absolute ene verschilt van het niet-ene en dat het niet-ene verschilt van het absolute ene.'
- b 'Nee.'
- 'En evenmin zijn zijzelf de reden dat ze verschillen van elkaar, want op zichzelf beschouwd hebben ze niets met verschil te maken.'
- 'Precies.'
- 'Maar als de reden voor hun verschillend-zijn niet schuilt in henzelf en evenmin in hun onderlinge verschil, is dan dat onderlinge verschil niet geheel en al uitgesloten?'
- 'Jazeker wel.'

- 'Maar ook heeft het niet-ene niets te maken met het ene, want dan zou het niet-ene niet het niet-ene zijn, maar het ene.'
- 'Dat is waar.'
- c 'Dus kan het niet-ene ook geen getal zijn; want wat met getal te maken heeft, kan zeker niet het niet-ene zijn. Elk getal gaat uit van het getal een. Daarom heeft elk getal te maken met het ene, terwijl we zojuist hebben vastgesteld dat het niet-ene niets te maken heeft met het ene.'
- 'Dat is zo.'
- 'Hoe zit het dan? Is het niet-ene een deel van het ene?'
- 'Het heeft er iets mee te maken.'
- 'Als nu het absolute ene hoe dan ook bestaat en het niet-ene ook, kan het ene geen deel zijn van het niet-ene, en ook is het niet een geheel, in de zin dat het niet-ene er deel van uitmaakt. Evenmin is het niet-ene een deel van het ene, en ook is het niet een geheel, in de zin dat het ene er deel van uitmaakt.'
- d 'Dat is juist.'
- 'Maar we zeiden dat dingen die zich niet tot elkaar verhouden als deel en geheel en ook niet onderling verschillen, aan elkaar gelijk zijn.'
- 'Ja.'
- 'Als dit zo is, kunnen we dan zeggen dat het ene en het niet-ene aan elkaar gelijk zijn?'
- 'Dat kunnen we zeker.'
- 'Het absolute ene verschilt kennelijk zowel van zichzelf als van al het andere, maar het is ook gelijk aan zichzelf en aan al het andere.'
- 'Ja, dat blijkt uit deze redenering.'
- 'Lijkt het dan tegelijkertijd wel en niet op zichzelf en op alle andere dingen?'
- 'Wie weet!'
- e 'Omdat gebleken is dat het absolute ene verschilt van al het andere, moet dat andere ook verschillen van het absolute ene.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Verschilt het absolute ene dan in dezelfde mate van al het andere als al het andere van het absolute ene, dus niet meer en niet minder?'
- 'Ja.'
- 'Als het niet meer of minder verschilt, is er sprake van een gelijkenis.'
- 148 a 'Hoe bedoelt ge?'
- 'Kijk. Heeft ieder woord niet zijn eigen betekenis?'
- 'Ja.'
- 'Kun je hetzelfde woord meerdere keren gebruiken?'
- 'Jawel.'
- 'Als je een bepaald woord een keer gebruikt, gebruik je het dan in de betekenis die het heeft, en doe je dat niet als je dat woord meerdere keren gebruikt? Of bedoel je er altijd hetzelfde mee, of je een woord nu één of meerdere keren gebruikt?'
- 'Dat laatste.'
- 'Is 'verschil' ook een woord?'
- 'Zeker.'
- 'Wanneer je dat woord gebruikt, één keer of meerdere malen, gebruik je het in de betekenis die het heeft.'
- b 'Zo is het.'

- 'Wanneer we nu zeggen dat al het andere verschilt van het absolute ene en het absolute ene verschilt van al het andere, willen we met het woord 'verschilt' beide keren hetzelfde zeggen, want we gebruiken dat woord in een bepaalde betekenis.'
'Inderdaad.'
- 'Omdat het absolute ene verschilt van al het andere en al het andere verschilt van het absolute ene, hebben het ene en al het andere een eigenschap gemeen. En dingen die een eigenschap gemeen hebben, lijken op elkaar, nietwaar?'
- c 'Ja.'
- 'Omdat het ene ook iets is dat verschilt van al het andere, lijkt alles op alles, juist doordat alles verschilt van alles.'
- 'Blijkbaar wel.'
- 'Maar 'lijken op' en 'niet lijken op' sluiten elkaar uit.'
- 'Ja, dat klopt.'
- 'En verschil en gelijkheid sluiten elkaar ook uit.'
- 'Ook dat.'
- 'Nu is ook gebleken dat het absolute ene gelijk is aan alle andere dingen.'
- 'Inderdaad.'
- 'En als het absolute ene gelijk is aan alle andere dingen, is het uitgesloten dat het ervan verschilt.'
- d 'Zeker.'
- 'De gelijkenis tussen de dingen bestaat eruit dat ze allemaal van elkaar verschillen.'
- 'Ja.'
- 'Dus als dingen gelijk zijn, is er geen gelijkenis tussen, want de gelijkenis bestaat eruit dat er verschil is tussen de dingen.'
- 'Ja.'
- 'Dan zal er geen gelijkenis zijn als er gelijkheid is, want gelijkheid en verschil sluiten elkaar uit.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Dus het absolute ene lijkt op al het andere en toch ook weer niet. Want doordat het ervan verschilt, lijkt het erop en doordat het eraan gelijk is, lijkt het er niet op.'
- 'Zo kun je het waarschijnlijk wel zeggen.'
- 'Maar het kan ook nog anders.'
- 'Hoe dan?'
- 'Omdat het absolute ene dezelfde eigenschappen heeft als al het andere, heeft het geen andere eigenschappen. Maar dan is het uitgesloten dat het ene niet lijkt op al het andere en dus moet het er wel op lijken. Omdat het er anderzijds toch van verschilt, heeft het juist wel andere eigenschappen en daarom lijkt het ene niet op al het andere.'
- e 'Ge hebt gelijk.'
- 'Het absolute ene is gelijk aan al het andere en tevens verschilt het ervan. Uit deze twee veronderstellingen, en zelfs uit een ervan, valt af te leiden dat het absolute ene wel en niet op al het andere lijkt.'
- 'Inderdaad.'
- 'Geldt dit ook niet voor het absolute ene in vergelijking met zichzelf? We hebben toch gezien dat het absolute ene gelijk is aan zichzelf en er ook van verschilt? Ook nu valt uit deze twee veronderstellingen, en zelfs af uit één ervan, af te leiden dat het absolute ene wel en niet op zichzelf lijkt, nietwaar?'
- 'Dat is onze conclusie, ja.'

- 149 a 'Zo. Laten we nu eens bekijken of het absolute ene in aanraking komt met zichzelf en met andere dingen.'
 'Dat is goed.'
 'Het is toch gebleken dat het absolute ene zich in zichzelf als een geheel bevindt?'
 'Dat is zo.'
 'En ook in al het andere?'
 'Ja.'
 'Als het zich in al het andere bevindt, komt het ermee in aanraking en als het zich in zichzelf bevindt, is het van al het andere geïsoleerd, want dan komt het ene alleen in aanraking met zichzelf, omdat het zich in zichzelf bevindt.'
 'Dat is duidelijk.'
- b 'Maar dan moet het absolute ene zowel met zichzelf als met al het andere in aanraking komen.'
 'Inderdaad.'
 'Maar hoe zit het dan? Wil iets ergens mee in aanraking komen, dan moet het toch naast datgene liggen waarmee het in aanraking gaat komen? Het komt er toch mee in aanraking, omdat het die plaats ernaast inneemt?'
 'Dat kan niet anders.'
- c 'Wil het absolute ene met zichzelf in aanraking komen, dan moet het zich vlak naast zichzelf bevinden, dus naast de plaats waar het zich bevindt.'
 'Ja, dat is zo.'
 'Dat zou kunnen als één twee was en op twee plaatsen tegelijk kon zijn; maar als het absolute ene één is, kan het dat niet, of wel soms?'
 'Nee, zeker niet.'
 'Als het absolute ene niet twee is, komt het dus ook niet in aanraking met zichzelf.'
 'Zo is het.'
 'Evenmin kan het met al het andere in aanraking komen.'
 'Waarom niet?'
 'Wil iets in aanraking komen met iets anders, dan moet het ernaast liggen zonder dat er een derde tussen zit, nietwaar?'
 'Dat klopt.'
- d 'En er moeten er op zijn minst twee zijn, wil aanraking mogelijk zijn.'
 'Inderdaad.'
 'Wanneer bij twee aan elkaar grenzende objecten aansluitend een derde wordt gevoegd, zijn er drie objecten, maar slechts twee aanrakingen.'
 'Ja.'
 'Dus altijd komt er bij een toevoeging ook een raakvlak, en het aantal raakvlakken zal altijd één minder zijn dan het aantal objecten. Het verschil tussen het aantal objecten en het aantal raakvlakken in de oorspronkelijke situatie met twee objecten is gelijk aan het verschil in een situatie waarbij meerdere objecten en meerdere raakvlakken betrokken zijn. Want als je een object aan het gegeven aantal toevoegt, voeg je ook een raakvlak toe.'
 'Dat is juist.'
 'Dus hoe groot het aantal objecten ook is, het aantal raakvlakken is altijd één minder.'
 'Dat is waar.'
 'Dus als er slechts één is en geen twee, kan er ook geen raakvlak zijn.'
 'Natuurlijk niet.'

- e 'Wat verschilt van het absolute ene is niet het absolute ene en het heeft daarmee ook niets te maken, want anders zou het er niet van verschillen, wel?'
 'Inderdaad niet.'
 'Alles wat niet één is, kan ook niet onderhevig zijn aan getal zonder iets te maken te hebben met het getal een.'
 'Natuurlijk niet.'
 'Dus al het andere is niet één of twee en je kunt er geen enkel ander getal aan toekennen.'
 'Nee.'
 'Het absolute ene is enkel één en twee bestaat niet.'
 'Dat is gebleken.'
 'En er is geen aanraking mogelijk, als er geen twee zijn.'
 'Nee.'
- 150 a 'Dan raakt het absolute ene niet alle andere dingen en alle andere dingen ook niet het absolute ene, want er is geen aanraking mogelijk.'
 'Dat is zo.'
 'Samengevat raakt dus het absolute ene zowel zichzelf als het andere, en toch ook weer niet.'
 'Daar ziet het wel naar uit.'
 'Is het absolute ene soms even groot als zichzelf en al het andere, en toch ook weer niet even groot?'
 'Hoe bedoelt ge?'
 'Als het absolute ene groter of kleiner zou zijn dan al het andere, of omgekeerd, dan kan dat niet komen omdat het absolute ene één is en al het andere anders, want in essentie zijn het absolute ene en al het andere niet met elkaar te vergelijken en ze kunnen dus ook niet groter of kleiner zijn dan elkaar. Als beide behalve hun essentie ook nog een gelijke afmeting zouden hebben, zouden ze even groot zijn in vergelijking tot elkaar. Als daarentegen al het andere grootheid in zich had en het absolute ene kleinheid, of als het absolute ene grootheid in zich had en al het andere kleinheid, zou dan niet dat grondbegrip het grootst zijn dat grootheid in zich heeft en dat grondbegrip het kleinste dat kleinheid in zich heeft?'
 'Dat kan niet anders.'
 'De grondbegrippen grootheid en kleinheid bestaan toch zeker? Want als ze niet bestonden, konden ze ook niet elkaars tegengestelde zijn en zich manifesteren in de dingen.'
 'Dat is duidelijk.'
- c 'Als nu kleinheid zich manifesteert in het absolute ene, dan gebeurt dat in het absolute ene als geheel of in een deel ervan.'
 'Zeker.'
 'Wat kunnen we zeggen, als het zich manifesteert in het absolute ene als geheel? Zal het dan niet van gelijke afmetingen zijn als het absolute ene en het in zijn geheel bestrijken, of wellicht omvatten?'
 'Dat spreekt voor zich.'
 'Als kleinheid dezelfde afmeting heeft als het absolute ene, is zij toch zeker even groot? En als zij het absolute ene omvat, is zij toch groter?'
- d 'Natuurlijk.'
 'Kan kleinheid eigenlijk even groot zijn als iets anders of groter en zodoende de functie vervullen van gelijkheid of grootheid in plaats van haar eigen functie?'

- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Dan is kleinheid geen eigenschap van het ene als een geheel, maar hoogstens van een deel ervan.'
- 'Ja.'
- 'En ook weer niet van het gehele deel, want dan gebeurt hetzelfde als bij het geheel: wanneer kleinheid de eigenschap zou zijn van een deel, dan zou zij even groot zijn als dat deel, of groter.'
- 'Dat is onvermijdelijk.'
- e 'Dan kan kleinheid nergens een eigenschap van zijn, want zij manifesteert zich niet in een geheel en ook niet in een deel. Dus er is niets dat klein is, behalve kleinheid zelf.'
- 'Dat blijkt.'
- 'Ook grootheid kan nergens in bestaan, want dan zou er buiten grootheid zelf nog iets anders zijn dat groter is, namelijk datgene waarin de grootheid zich bevindt! Trouwens, wil iets groot zijn, dan moet er iets zijn in vergelijking waarmee het groot is, iets kleins dus, en dat kan niet, want kleinheid is nergens een eigenschap van.'
- 'Dat is waar.'
- 151 a 'Dan is grootheid alleen maar groter dan kleinheid en kleinheid alleen maar kleiner dan grootheid.'
- 'Ja.'
- 'Dus al het andere is niet groter dan het absolute ene en ook niet kleiner, omdat het geen groot en klein kent, en evenmin kunnen grootheid of kleinheid ervoor zorgen, dat het absolute ene meer of minder is dan wat dan ook, maar deze twee grondbegrippen hebben die uitwerking wel op elkaar. Het absolute ene kan niet groter of kleiner zijn, want het absolute kent geen grootheid of kleinheid.'
- 'Kennelijk niet, nee.'
- 'Als het absolute ene niet groter of kleiner is dan al het andere, kan het daar toch ook niet voor onderdoen in dat opzicht of het overtreffen?'
- 'Nee, zeker niet.'
- b 'Wat er niet voor onderdoet en het niet overtreft, moet dus beslist gelijk zijn in afmeting en dus even groot zijn.'
- 'Dat kan niet anders.'
- 'Zo moet het absolute ene zich ook tot zichzelf verhouden; omdat het geen groot of klein kent, kan het in dat opzicht niet meer of minder zijn dan het is. Het moet dezelfde afmeting hebben als zichzelf en dus even groot zijn.'
- 'Zeker.'
- 'Het absolute ene is dus even groot als zichzelf en als al het andere.'
- 'Ja, blijkbaar wel.'
- 'Maar wanneer het absolute ene zich in zichzelf bevindt, zit het ook om zichzelf heen. Omdat het zichzelf omvat, moet het groter zijn dan zichzelf en omdat het omvat wordt, ook kleiner. De conclusie is, dat het absolute ene zowel groter als kleiner is dan zichzelf.'
- c 'Dat is zo.'
- 'Er bestaat toch niets buiten het absolute ene en wat daarvan verschilt?'
- 'Inderdaad.'
- 'Wat bestaat, moet zich ook altijd in een bepaalde ruimte bevinden.'
- 'Ja.'
- 'Wat zich ergens in bevindt, moet zich in iets groters bevinden en zelf kleiner zijn, want anders past het niet.'

- 'Dat is zo.'
- 'Als niets bestaat buiten het absolute ene en alle andere dingen en als zij zich ergens in moeten bevinden, dan moeten zij zich in elkaar bevinden, dus alle andere dingen in
- d het absolute ene en het absolute ene in alle andere dingen, want een andere plaats is er niet.'
- 'Ja, dat is duidelijk.'
- 'Omdat het absolute ene zich bevindt in alle andere dingen, moeten die groter zijn dan het absolute ene en het omvatten en het absolute ene moet kleiner zijn, want het wordt erdoor omvat. Maar omdat alle andere dingen zich in het absolute ene bevinden, moet het absolute ene ook groter zijn dan alle andere dingen en die moeten kleiner zijn dan het absolute ene.'
- 'Dat lijkt me ook.'
- 'Het absolute ene is dus even groot als zichzelf en al het andere, maar ook groter en kleiner.'
- 'Blijkbaar wel.'
- e 'Als het groter, kleiner en even groot is, moet het in vergelijking met zichzelf en met al het andere ook grotere, kleinere en gelijke afmetingen hebben en daarmee ook meer, minder en evenveel delen.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Omdat het gelijke, grotere en kleinere afmetingen heeft, moet het ook, in vergelijking met zichzelf en al het andere, gelijk, groter en kleiner in aantal zijn.'
- 'Waarom?'
- 'Als het groter is bevat het meer meeteenheden en daarmee meer delen. Hetzelfde gaat op als het kleiner of even groot is.'
- 152 a 'Inderdaad.'
- 'Omdat het absolute ene vergeleken met zichzelf even groot, groter en kleiner is, heeft het ook gelijke, grotere en kleinere afmetingen en daarmee evenveel, meer en minder delen.'
- 'Inderdaad.'
- 'Omdat het evenveel delen heeft, zal het een gelijk aantal meeteenheden bevatten, maar tevens bevat het een groter aantal omdat het groter is en een kleiner aantal omdat het kleiner is.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Gaat dit ook op als je het absolute ene vergelijkt met alle andere dingen? Omdat gebleken is dat het groter is, moet het een groter aantal meeteenheden bevatten. Omdat het kleiner is, bevat het een kleiner aantal. En omdat het even groot is, een
- b gelijk aantal, nietwaar?'
- 'Dat volgt hieruit, ja.'
- 'Zo blijkt dus weer dat bij het absolute ene een gelijk, een groter en een kleiner aantal hoort, zowel vergeleken met zichzelf als met al het andere.'
- 'Inderdaad.'
- 'Is het absolute ene onderhevig aan tijd? Als we daarvan uitgaan, is of wordt het zowel jonger als ouder ten opzichte van zichzelf of van alle andere dingen, en tevens niet
- c jonger of ouder.'
- 'Hoe bedoelt ge dat?'
- 'Als het ene een 'zijn' is, is het ook, nietwaar?'
- 'Ja.'

- 'Als het is, wil dat dan niet zeggen dat het is in de tegenwoordige tijd? Als het geweest is, is het in de verleden tijd en als het zal zijn, in de toekomstige tijd.'
- d 'Dat is zo.'
- 'Dus als het is, is het onderhevig aan tijd.'
- 'Inderdaad.'
- 'De tijd schrijdt toch altijd voort?'
- 'Ja.'
- 'Dan wordt het absolute ene ouder dan het is, naarmate de tijd verstrijkt.'
- 'Dat volgt er inderdaad uit.'
- 'Herinner je je nog dat er iets moet zijn dat jonger wordt, als er ook iets is dat ouder wordt?'
- 'Dat herinner ik me, ja.'
- 'Dus als het absolute ene ouder wordt dan het is, wordt het ook jonger, nietwaar?'
- e 'Dat is dan de conclusie.'
- 'Dus het wordt zowel jonger als ouder dan het is.'
- 'Ja.'
- 'Is het niet ouder in het moment van nu, dat ontstaat tussen 'het was' en 'het zal zijn'? Want op weg van vroeger naar later kun je het heden niet overslaan.'
- 'Nee.'
- 'Houdt het absolute ene niet op met ouder worden zodra het moment van nu is bereikt? Dan wordt het niet meer ouder, dan is het ouder. Als het worden dan zou doorgaan, zou het ene niet meer in het moment van nu zijn, want als het worden doorgaat, heb je te maken met 'nu' en 'daarna'. Je verlaat dan namelijk het 'nu' om 'daarna' op te zoeken, en tussen die twee, 'nu' en 'daarna', speelt het worden zich af.'
- 'Dat is juist.'
- 'Als het waar is dat niets dat wordt het moment van nu kan overslaan, dan moet het, eenmaal daar aangeland, ophouden met worden, want op dat moment is het wat het geworden is.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Wanneer het absolute ene ouder wordt, komt het dus terecht in het moment van nu, houdt op met worden en is vanaf dat ogenblik ouder.'
- 'Inderdaad.'
- 153 a 'Het werd ouder in vergelijking met iets en nu is het ouder ten opzichte van hetzelfde object van vergelijking, namelijk ten opzichte van zichzelf, nietwaar?'
- 'Ja.'
- 'Wat ouder is, is ouder vergeleken met wat jonger is.'
- 'Dat is zo.'
- 'Dan is het absolute ene jonger dan zichzelf op het moment dat het bij het ouder worden in het moment van nu belandt.'
- 'Dat is inderdaad de conclusie.'
- 'Het nu is de eeuwige en voortdurende gezel van het absolute ene. Want als het absolute ene er is, is het steeds nu.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Dus steeds is en wordt het absolute ene tegelijkertijd ouder en jonger dan zichzelf.'
- 'Daar lijkt het wel op.'
- b 'En duurt dat zijn of worden van het absolute ene langer dan zichzelf of even lang?'
- 'Even lang.'

- 'Als het zijn en het worden even langdurig zijn als het absolute, hebben ze ook dezelfde leeftijd.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Maar 'dezelfde leeftijd' betekent: niet ouder of jonger.'
- 'Natuurlijk.'
- c 'Het worden en het zijn van het absolute vinden gelijktijdig plaats en daarom wordt het absolute niet jonger of ouder en het is niet onderhevig aan geboorte.'
- 'Dat lijkt mij ook niet.'
- 'Goed. En als je het vergelijkt met alle andere dingen?'
- 'Daar heb ik geen antwoord op.'
- 'Misschien heb je hier dan een antwoord op: als er meerdere dingen zijn die van het absolute ene verschillen, is het aantal dingen dat verschilt van het absolute ene, dan groter dan één? Als er slechts één ding is dat verschilt van het absolute ene, is het aantal dan niet één? Maar aangezien er meerdere dingen bestaan die verschillen van het absolute ene, zijn er meer dan één van, en deze dingen vormen dus een veelheid, nietwaar?'
- d 'Dat klopt.'
- 'Bij veelheid hoort een getal dat groter is dan één, nietwaar?'
- 'Inderdaad.'
- 'Welke getallen zijn nu eerder ontstaan, de grote of de kleine?'
- 'De kleine.'
- 'Dus het kleinste getal het allereerst, en dat is een, nietwaar?'
- 'Ja.'
- 'Dan is van alles wat te maken heeft met getallen, het absolute ene het eerst ontstaan. Maar alles heeft te maken met getallen, ook als het om een veelheid gaat in plaats van om het absolute ene.'
- e 'Dat is logisch.'
- 'Nog een vraag. Is het absolute ene op een absurde manier ontstaan of is dat ondenkbaar?'
- 'Dat is ondenkbaar.'
- 154 a 'Nu is gebleken dat het absolute ene delen heeft. Dan heeft het ook een begin, een midden en een eind, nietwaar?'
- 'Ja.'
- 'Het begin ontstaat altijd het eerst, of we het nu over het absolute ene hebben of niet. Na het begin komt pas de rest, tot het einde is bereikt, nietwaar?'
- 'Uiteraard.'
- 'Dus de delen van het absolute ene als geheel ontstaan het eerst, maar het absolute ene als geheel ontstaat pas tegelijk met het einde.'
- 'Dat is juist.'
- 'Het einde komt het laatst, lijkt me, en tevens ontstaat het tegelijk met het absolute ene. Als het absolute ene niet op een absurde manier ontstaan kan zijn, moet het dus het laatst, tegelijk met het einde, zijn ontstaan.'
- b 'Dat blijkt wel.'
- 'Dan is het absolute ene dus jonger dan alle andere dingen en die zijn ouder dan het absolute ene.'
- 'Dat lijkt me ook.'
- c

'Goed. Laten we eens kijken naar het begin of een ander deel van het absolute ene. Als je zo'n deel op zich beschouwt, dus niet meerdere delen tegelijk, is dat dan geen eenheid, ook al is het een deel?'

'Jazeker.'

'Dan ontstaat het absolute ene tegelijk met het eerste deel dat ontstaat, en ook tegelijk met het tweede, ja, het blijft bij het ontstaan van elk deel aanwezig, ongeacht wat er al is en wat er nog aan het ontstaan is, net zo lang tot het einde komt en het absolute ene als geheel is ontstaan. Dus het is aanwezig bij het ontstaan van het eerste, het middelste, het laatste, dus overal.'

'Dat is waar.'

d 'Dan is de leeftijd van het absolute ene gelijk aan die van elk ander ding. Als het absolute ene niet zelf op een absurde manier ontstaan is, is het niet eerder of later ontstaan dan enig ander ding, maar steeds tegelijkertijd. De conclusie zou zijn dat het absolute ene niet jonger of ouder kan zijn dan enig ander ding, maar we hadden al vastgesteld dat het zowel jonger als ouder is.'

'Inderdaad.'

'We hebben hiermee de eigenschappen van het absolute ene en het ontstaan ervan besproken. Zou het absolute ene eigenlijk ook ouder en tegelijkertijd jonger kunnen worden ten opzichte van iets anders, terwijl het ook niet ouder of jonger zou kunnen worden dan het is? Geldt voor worden hetzelfde als voor zijn?'

e 'Ik weet het niet.'

'Ik kan je in elk geval dit zeggen: als iets ouder is dan iets anders, kan het leeftijdsverschil bij het ouder worden niet verder toenemen en dat geldt ook voor iets dat jonger is. Want als je bij twee ongelijke getallen - of die nu een tijdsduur of iets anders aangeven - hetzelfde getal optelt, zal het verschil gelijk blijven.'

'Uiteraard.'

155 a 'Dan kan er nooit iets ouder of jonger worden dan iets anders, want het leeftijdsverschil blijft even groot. Het is, en het was reeds bij het ontstaan, ouder of jonger, maar het wordt het niet.'

'Dat is waar.'

'Dan kan het absolute ene dus ook niet ouder of jonger worden dan iets anders.'

'Nee.'

'Maar wat verschilt van het absolute ene, kan misschien wel ouder of jonger worden dan dat ene.'

'Hoe dan?'

b 'Er is gebleken dat het absolute ene ouder was dan al het andere, maar ook dat dit weer ouder was dan het absolute ene.'

'Dat klopt.'

'Als het absolute ene ouder is dan al het andere, is het ook langer geleden ontstaan.'

'Ja.'

'Bekijk het nu eens zo: als we aan een lange en aan een korte tijdsduur een even lange tijdsduur toevoegen, zal het relatieve verschil tussen die twee dan gelijk blijven of afnemen?'

'Het zal afnemen.'

c 'Zo beschouwd blijft het oorspronkelijke leeftijdsverschil tussen het absolute ene en de rest dus niet bewaard, maar het neemt af. De tijd die verstrijkt, is voor beide steeds dezelfde. Of niet soms?'

'Jawel.'

- 'Als het verschil kleiner wordt, wordt het absolute ene dus minder oud vergeleken met de dingen die jonger zijn.'
- 'Inderdaad.'
- d 'Als het minder oud wordt, worden dan die andere dingen niet ouder vergeleken met het absolute ene?'
- 'Ja.'
- 'Dus wat van het begin af aan jonger was, wordt ouder in vergelijking met wat eerder is ontstaan en dus ouder is. Het is in geen geval ouder, maar het wordt ouder. Aan het jongere wordt een stukje ouderdom gegeven en het jongere geeft weer wat jeugd aan de ouderdom. Want het oudere wordt natuurlijk ook jonger ten opzichte van het jongere. Ze bewegen zich in tegengestelde richting en bevinden zich in tegengestelde wordingsprocessen: wat jonger is, wordt ouder ten opzichte van het oudere en wat ouder is, jonger ten opzichte van het jongere. Ze kunnen echter het worden niet laten, want als ze dat wel zouden doen en niet meer zouden worden, dan zouden ze zijn. Dus ze worden alleen ouder of jonger. Het absolute ene wordt jonger ten opzichte van al het andere, omdat gebleken is dat het ouder is en eerder is ontstaan, en ook wordt al het andere ouder dan het absolute ene, omdat het later is ontstaan. Deze redenering gaat ook op als je van al het andere uitgaat en het vergelijkt met het absolute ene, want we hebben al vastgesteld dat alle andere dingen juist ouder zijn dan het absolute ene, omdat ze eerder zijn ontstaan.'
- e 'Dat begrijp ik.'
- 'Enerzijds blijft het leeftijdsverschil gelijk, dus niets kan ouder of jonger worden dan iets anders, en ook het absolute ene wordt niet ouder of jonger dan enig ander ding, of omgekeerd. Anderzijds zal het relatieve verschil tussen wat eerder en wat later is ontstaan, wel veranderen en dus worden het absolute ene en alle andere dingen wel ouder of jonger ten opzichte van elkaar. Dat is toch zo?'
- 'Jazeker.'
- 156 a 'Uit deze gehele redenering volgt dat het absolute ene zowel ouder als jonger is en ook wordt, vergeleken met zichzelf en met alle andere dingen, maar ook dat het niet ouder of jonger is of wordt ten opzichte van zichzelf of van alle andere dingen.'
- 'Ge hebt volkomen gelijk.'
- 'Als het absolute ene deelneemt aan tijd en dus ouder of jonger wordt, dan heeft het ook te maken met vroeger, later en nu. Dat is toch de betekenis van 'deelnemen aan tijd?'
- 'Inderdaad.'
- 'Dus het absolute ene was, is en zal zijn, en het werd, wordt en zal worden.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Er zal vast ook iets zijn dat met het absolute ene te maken heeft of er een eigenschap van is, en ook dat was, is en zal zijn.'
- 'Zeker.'
- b 'Er kan dus kennis zijn over het absolute ene, en mening en waarneming, anders konden we niet doen wat we nu aan het doen zijn.'
- 'Ge slaat de spijker op de kop.'
- 'Er is een naam voor en een definitie, dus het is te benoemen en te definiëren, en wat voor alle andere dingen geldt, geldt ook voor het absolute ene.'
- 'Ge hebt volkomen gelijk. Zo is het.'
- 'Laten we het voor de derde maal proberen te definiëren en er daarbij van uitgaan dat het absolute ene zo is als wij hebben gezegd, dus dat het een eenheid is en een

- veelheid, dat het geen eenheid is en geen veelheid en dat het onderhevig is aan tijd. Omdat het absolute ene is, maakt het deel uit van het zijn en omdat het ook niet is, maakt het geen deel uit van het zijn, nietwaar?'
- c 'Dat moet wel, ja.'
- 'Op het moment dat het er deel van uitmaakt, kan het er dan ook geen deel van uitmaken en op het moment dat het er geen deel van uitmaakt, kan het er dan ook wel deel van uitmaken?'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Dan maakt het er het ene moment wel deel van uit en het andere moment weer niet. Alleen op die manier kan het er wel en geen deel van uitmaken.'
- 'Dat is zo.'
- 'Breekt er dan niet een moment aan waarop het absolute ene het zijn binnentreedt en ook een waarop het er weer uit treedt? Hoe kan het er eerst wel en later niet aan deelnemen, als het niet binnentreedt en later weer weggaat?'
- d 'Dat is inderdaad onmogelijk.'
- 'Het zijn binnentreden is toch hetzelfde als geboren worden?'
- 'Jazeker.'
- 'En eruit treden is sterven, nietwaar?'
- 'Ook dat is waar.'
- e 'Omdat het absolute ene binnentreedt en weer weggaat, wordt het geboren en sterft het.'
- 'Dat moet dan wel.'
- 'Het is eenheid en veelheid, het wordt geboren en het sterft. Als het een eenheid wordt, sterft de veelheid en als het een veelheid wordt, sterft de eenheid, nietwaar?'
- 'Zeker.'
- 'Eenheid en veelheid ontstaan door samenvoeging en splitsing. Dat is toch zo?'
- 'Uiteraard.'
- 'Als het absolute ene nu eens ergens anders op lijkt en dan weer niet, wordt ook deze gelijkenis geschapen en weer teniet gedaan.'
- 157 a 'Dat klopt.'
- 'Als het groter, kleiner of even groot wordt, dan vermeedert het, vermindert het of blijft het even groot.'
- 'Dat is waar.'
- 'Als het eerst verandert en daarna stabiel is of eerst stabiel is en daarna verandert, kan het zich op geen enkel moment in dezelfde toestand bevinden.'
- b 'Hoezo?'
- 'Als het eerst stabiel is en daarna verandert of eerst verandert en daarna stabiel is, moet daartussen een overgang plaatsvinden.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Iets kan nooit tegelijkertijd veranderen en stabiel zijn.'
- 'Nee.'
- 'Wanneer vindt die overgang dan plaats? Niet als het stabiel is, ook niet als het verandert en evenmin als het op een gegeven moment alleen maar is.'
- 'Inderdaad.'
- 'Bestaat er zoiets vreemds als iets dat verandert op het moment dat het is?'
- 'Dat lijkt me niet.'
- 'Toch wel, want dat is juist de betekenis van het woord 'moment'. Dat is iets dat overgaat van het één naar het ander, zonder dat dit plaatsvindt vanuit stabiliteit of rust.'

- Wat een moment nu eigenlijk is, dat valt moeilijk te begrijpen: het zit tussen verandering en stilstand in, het neemt geen tijd in beslag en toch vindt daarin en van daaruit de overgang van verandering naar stabiliteit en van stabiliteit naar verandering plaats.'
- c 'Dat lijkt me wel waarschijnlijk, ja.'
- 'Het absolute ene is stabiel en verandert ook, dus er vindt een overgang plaats in twee richtingen: alleen dan kan het in beide toestanden verkeren. Die overgang vindt plaats in het moment en wanneer hij plaatsvindt, neemt hij geen tijd in beslag en dan is er ook geen verandering of stabiliteit.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dit geldt voor iedere overgang, of het nu is van zijn naar vergaan of van niet-zijn naar ontstaan, er is steeds geen tijdsspanne tussen verandering en stabiliteit. Dan is er ook geen sprake van zijn en niet-zijn of van ontstaan en vergaan. Dat is toch zo?'
- 'Jazeker.'
- d 'Op dezelfde manier kunnen we aantonen dat er geen sprake is van veelheid en eenheid of van verdelen en samenvoegen, als eenheid overgaat in veelheid of veelheid in eenheid. Op het moment dat iets gelijksoortigs ongelijksoortig wordt, is het niet meer gelijksoortig of ongelijksoortig en het wordt het ook niet. Op het moment dat iets klein, gelijk of groot wordt, is het niet klein, gelijk of groot, en evenmin vermeerdert het, wordt het gelijk of vermindert het.'
- 'Blijikbaar niet.'
- 'We hebben de eigenschappen van het absolute ene nu gevonden, ervan uitgaande dat het is.'
- 'Inderdaad.'
- e 'Moeten we ook niet de eigenschappen van alles wat verschilt van het absolute ene onderzoeken, met als uitgangspunt dat het absolute ene is?'
- 'Jazeker.'
- 'We moeten dus de eigenschappen vinden van de dingen die anders zijn dan het absolute ene.'
- 'Inderdaad.'
- 'Ze zijn anders, dus ze zijn niet het absolute ene.'
- 'Dat is zo.'
- 158 a 'Toch staan die andere dingen niet los van het absolute ene; ze hebben er op de een of andere manier mee te maken.'
- 'Hoe dan?'
- 'De reden dat ze verschillen van het absolute ene, is dat ze delen hebben. Als dat niet zo was, zouden ze natuurlijk één zijn.'
- 'Dat klopt.'
- 'Delen zijn deel van een geheel, nietwaar?'
- 'Dat is zo.'
- 'Dat geheel waarvan de delen delen zijn, is een eenheid opgebouwd uit vele delen. Elk deel is niet deel van de veelheid maar van het geheel.'
- 'Hoezo?'
- 'Als iets deel zou zijn van de veelheid waarbinnen het zich ook zelf bevindt, zou het deel uitmaken van zichzelf, wat onmogelijk is. Maar om deel te kunnen uitmaken van de gehele veelheid, zou het ook een deel moeten zijn van elk ding afzonderlijk, anders kan het geen deel uitmaken van alles. Al zou het maar van een ding geen deel uitmaken en van de rest wel, dan nog zou het niet van elk ding een deel zijn, en als het
- b

- niet van elk ding deel uitmaakt, is het ook geen deel meer van de totale veelheid. Iets dat van geen enkel ding uit een totaliteit deel uitmaakt, kan geen deel uitmaken van die totaliteit, en dat geldt zowel voor delen als voor wat dan ook.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Dus een deel maakt geen deel uit van een veelheid of een totaliteit, maar van een enkel grondbeginsel, van een enkel iets dat we een geheel noemen: een volmaakte eenheid die is ontstaan uit al haar bestanddelen. Daarvan maakt een deel deel uit.'
- 'Inderdaad.'
- c 'Dus als alles wat verschilt van het absolute ene, delen heeft, heeft het daarmee ook het geheel en het absolute ene in zich.'
- 'Zeker.'
- 'Want alles wat anders is dan het absolute ene, moet toch een volmaakt geheel vormen, omdat het delen heeft.'
- 'Dat is zo.'
- 'Maar dit geldt ook voor elk deel afzonderlijk. Ook dat moet het absolute ene in zich hebben, want als we het hebben over 'elk deel', hebben we het over een eenheid. Elk deel is namelijk afgescheiden van alle andere; dat is de betekenis van het woord 'elk'.'
- d 'Inderdaad.'
- 'Wat verschilt van het absolute ene, heeft klaarblijkelijk toch het absolute ene in zich, ook al verschilt het ervan. Als het het absolute ene niet in zich zou dragen, zou het zelf het absolute ene zijn, maar het is volstrekt onmogelijk dat het absolute ene anders is dan een, nietwaar?'
- 'Ja.'
- 'Dus het absolute ene heeft te maken met deel en geheel, want het absolute ene is een geheel waarvan de delen deel uitmaken, en elk deel is ook weer het absolute ene, dat deel uitmaakt van het geheel.'
- 'Dat is zo.'
- e 'Zijn dingen die het absolute ene in zich hebben, niet verschillend daarvan?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Wat verschilt van het absolute ene, kan niets anders zijn dan een veelheid, want als het niet één was en ook niet meer dan één, zou het helemaal niets zijn.'
- 'Dat klopt.'
- 'Wat meer is dan één, heeft het absolute ene in zich als deel en als geheel. Volgt hieruit nu niet dat er oneindig veel dingen zijn die te maken hebben met het absolute ene?'
- 'Hoezo?'
- 159 a 'We kunnen het als volgt bekijken. Op het moment dat iets met het absolute ene te maken krijgt, is het niet het absolute ene en het heeft het ook niet in zich, nietwaar?'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Dus is het een veelheid waar het absolute ene zich niet in bevindt.'
- 'Inderdaad.'
- 'Goed. Laten we nu in gedachten het kleinst mogelijke deel daarvan afhalen. Dat draagt het absolute ene niet in zich, dus is het een veelheid en niet één.'
- 'Dat is logisch.'
- 'Als we dit herhalen en ons telkens realiseren wat veelheid is, volgt daar toch uit dat het een onbegrensd aantal delen moet hebben?'
- 'Dat is zo.'

- b 'Zodra een deel deel is geworden, is het begrensd door de andere delen en door het geheel, en dat is ook begrensd en wel door zijn delen.'
'Dat is volkomen juist.'
'De dingen die verschillen van het absolute ene, verwekken door hun samengaan met het absolute ene blijkbaar iets nieuws, dat zich in hen bevindt en maakt dat ze door elkaar begrensd zijn. Op zichzelf beschouwd zijn zij echter van nature onbegrensd.'
'Dat is de conclusie, ja.'
'Dus wat verschilt van het absolute ene, is als geheel en in zijn delen zowel begrensd als onbegrensd.'
'Inderdaad.'
'Er is een eigenschap die de dingen die verschillen van het absolute ene, met elkaar gemeen hebben en toch ook weer niet gemeen hebben.'
'O ja?'
- c 'Ze hebben toch gemeen dat ze onbegrensd zijn?'
'Inderdaad.'
'Bovendien zijn ze begrensd, dus ook dat hebben ze met elkaar gemeen.'
'Uiteraard.'
'Nu zijn ze begrensd en toch ook weer onbegrensd, dus ze bezitten tegengestelde eigenschappen.'
'Dat klopt.'
'Dingen met tegengestelde eigenschappen lijken helemaal niet op elkaar.'
'Nee.'
'Als je die twee eigenschappen niet met elkaar in verband brengt, kom je tot de conclusie dat de dingen die verschillen van het absolute ene, wel op elkaar lijken, maar als je ze wel met elkaar in verband brengt, kom je tot de tegengestelde conclusie.'
'Daar ziet het naar uit, ja.'
'Dus de dingen die verschillen van het absolute ene, lijken op elkaar maar toch ook weer niet.'
'Dat is zo.'
- d 'Ze zijn ten opzichte van elkaar gelijk en verschillend, in rust en in beweging, en noem alle tegenstellingen maar op. Dat kun je gemakkelijk aantonen, nu we deze redenering hebben gevolgd.'
'Inderdaad.'
'Dit onderwerp kunnen we laten rusten, want het is nu duidelijk. Laten we weer bezien of het absolute ene bestaat en of de dingen die ervan verschillen, inderdaad de eigenschappen hebben die we gevonden hebben.'
'Heel graag.'
'We moeten weer bij het begin beginnen en vaststellen watvoor eigenschappen de dingen hebben die verschillen van het absolute ene, ervan uitgaande dat het absolute ene bestaat.'
'Inderdaad.'
- e 'Is het absolute ene niet afgescheiden van al het andere en al het andere van het absolute ene?'
'Waarom?'
'Behalve al het andere bestaat er niets dat verschilt van het absolute ene, want als je het absolute ene en al het andere hebt genoemd, heb je alles gehad.'
'Dat klopt.'

- 'Dus er bestaat geen ruimte waarin het absolute ene en al het andere zich kunnen bevinden.'
- 'Nee.'
- 'Dus bevinden het absolute ene en al het andere zich niet op dezelfde plaats.'
- 'Blijkbaar niet.'
- 160 a 'Zijn ze dan niet van elkaar afgescheiden?'
- 'Ja.'
- 'Hieruit mogen we afleiden dat het absolute ene in de ware zin des woords ondeelbaar is.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Dus het absolute ene kan zich niet als een geheel bevinden in al het andere, en delen van het absolute ene evenmin, want het absolute ene is afgescheiden van al het andere en is ondeelbaar.'
- 'Dat is logisch.'
- 'Dus alle andere dingen hebben niets te maken met het absolute ene als geheel en ook niet met een deel ervan.'
- b 'Blijkbaar niet.'
- 'Dus al het andere is zeker niet het absolute ene en het absolute ene bevindt zich er niet in.'
- 'Nee.'
- 'Evenmin is al het andere een veelheid, want anders zou elk deel van de gehele veelheid zelf weer één zijn. Dus wat verschilt van het absolute ene is geen eenheid, geen veelheid, geen deel en geen geheel, omdat het niets met het absolute ene heeft te maken.'
- 'Dat is zo.'
- 'Je kunt in al het andere ook niet de getallen twee, drie enzovoort terugvinden, omdat het getal één niet voorhanden is.'
- 'Inderdaad niet.'
- c 'Evenmin lijkt al het andere op het absolute ene, maar je kunt ook niet zeggen dat het er niet op lijkt, want er is geen sprake van een gelijkenis of van het ontbreken ervan. Als al het andere er namelijk wel en niet op zou lijken of als er sprake kon zijn van gelijkenis en van het ontbreken daarvan, dan zou alles wat van het absolute ene verschilt, deze twee tegengestelde eigenschappen hebben.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Maar iets kan geen twee eigenschappen hebben zonder het absolute ene in zich te hebben.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dus al het andere lijkt niet op het absolute ene en toch kun je ook niet zeggen dat het er wel op lijkt, of dat zowel het één als het ander juist is. Als het er wel of niet op zou lijken, zou al het andere een eigenschap hebben. En als beide beweringen juist zouden zijn, zou het zelfs twee tegengestelde eigenschappen hebben, en we hebben al gezien dat dit laatste ook onmogelijk is.'
- d 'Dat is zo.'
- 'Ten opzichte van het absolute ene is al het andere gelijk noch verschillend, veranderlijk noch stabiel, in wording noch in verval, en evenmin is het groter, kleiner of even groot. Alles wat verschilt van het absolute ene, heeft dit soort eigenschappen helemaal niet, want als dat wel zo was, zou al het andere toch weer iets met een, twee,

- drie, even en oneven te maken hebben en we hebben gezien dat dit onmogelijk is, omdat al het andere is afgescheiden van het absolute ene.'
- 'Dat is volkomen waar.'
- 'Dus als het absolute ene is, is het alles en toch is het zelfs niet een, of je het nu op zichzelf beschouwt of in samenhang met de dingen die ervan verschillen.'
- e 'Inderdaad.'
- 'Genoeg hierover. Nu moeten we de vraag nog overwegen, nietwaar, wat de gevolgen zijn als we zouden aannemen dat het absolute ene niet is.'
- 'Inderdaad.'
- 'Wat zou de betekenis kunnen zijn van de veronderstelling dat het absolute ene niet is? Als men vervolgens zou zeggen dat het niet-ene niet is, is dat dan iets anders of hetzelfde?'
- 'Nee, dat is een heel verschil.'
- 'Is de bewering dat het absolute ene niet is, alleen maar verschillend of juist geheel en al het tegengestelde van de bewering dat het niet-ene niet is?'
- 'Deze beweringen zijn volstrekt elkaars tegengestelde.'
- 161 a 'Stel nu dat iemand zou beweren dat begrippen als 'groot', 'klein' en dergelijke er niet zouden zijn. Is het dan niet duidelijk dat hij het dan steeds over dingen heeft die volgens hem niet zijn?'
- 'Zeker.'
- 'Dat betekent dus dat iemand die zegt 'dat het absolute ene niet is', daarmee iets bedoelt dat verschilt van alle andere genoemde dingen en dat wij weten wat hij bedoelt.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dan spreekt hij dus in de eerste plaats over iets dat bekend is en bovendien verschilt het van andere dingen, waarbij het niet uitmaakt of hij zegt dat het absolute ene is of juist niet is. Want datgene waarvan verondersteld wordt dat het niet is, is desalniettemin bekend en het verschilt van andere dingen, nietwaar?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Dan moeten we dus bij het begin beginnen en ons afvragen wat de gevolgen zijn van de veronderstelling dat het absolute ene niet is. In de eerste plaats kunnen we onomstotelijk vaststellen dat er een bepaald begrip moet zijn van wat het absolute ene is, want anders zou de bewering dat het absolute ene niet is, geen enkele betekenis hebben en niet begrepen worden.'
- b 'Dat is waar.'
- 'Bovendien moeten alle andere dingen er verschillend van zijn, want anders zou het absolute ene niet kunnen verschillen van al het andere.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dus het verschillend zijn hoort bij het absolute ene en bovendien is het waar dat er kennis is van het absolute ene. Want wanneer men zegt dat het absolute ene verschilt van al het andere, dan is dat een eigenschap die bij het absolute ene hoort en niet bij al het andere.'
- 'Dat is duidelijk.'
- 'Maar datzelfde absolute ene dat niet is, heeft ook te maken met begrippen als 'dat' en 'alwie', 'deze', 'verhoudingsgewijs', 'die allemaal', enzovoort. Want als dat niet zo was, zou men onmogelijk over het absolute ene kunnen spreken en evenmin over alles wat anders is dan het absolute ene. Ook zou men niet kunnen spreken over enige verhouding ten opzichte van het absolute ene, noch over een van de eigenschappen

- c van het absolute ene, als dat absolute ene niets te maken zou hebben met begrippen als 'alwie' enzovoort.'
- 'Dat is juist.'
- 'Als het absolute ene niet is, kan het ook niet op de een of andere manier toch zijn. Maar dat wil nog helemaal niet zeggen dat het absolute ene niet met veel dingen te maken zou hebben. Sterker nog, dat moet juist wel het geval zijn, als dat absolute ene waar we over spreken, niet is en iets anders wel. Als echter het absolute ene noch het begrip 'dat' bestaat en we het in feite over nog iets anders zouden hebben, dan zijn de grenzen van de taal bereikt. Als dat niet-zijn echter een eigenschap is van 'dat' absolute ene en van iets anders, dan moet het absolute ene onvermijdelijk te maken hebben met het begrip 'dat' en met nog heel wat meer begrippen.'
- 'Jazeker.'
- 'Het absolute ene onderscheidt zich dus van al het andere en is er verschillend van, terwijl al het andere op zijn beurt anders is dan het absolute ene, omdat het ervan verschilt.'
- 'Ja.'
- 'Wat anders is, is verschillend, nietwaar?'
- 'Natuurlijk.'
- d 'En wat anders is, is ook ongelijk.'
- 'Inderdaad.'
- 'Als al het andere ongelijk is aan het absolute ene, geldt het omgekeerde ook: het absolute ene, dat ongelijk is, is ongelijk aan al het andere.'
- 'Dat blijkt wel.'
- 'Dan bezit het absolute ene dus ongelijkheid ten opzichte van al het andere die maakt dat al het andere verschilt van het absolute ene.'
- 'Dat moet wel zo zijn.'
- 'Maar als het absolute ene de ongelijkheid bezit die maakt dat het anders is dan al het andere, dan moet het wel aan zichzelf gelijk zijn.'
- 'Wat bedoelt ge?'
- 'Als het niet-gelijk zijn van het absolute ene betrekking heeft op dat absolute ene en niet op iets anders, kunnen wij niets meer overwegen ten aanzien van dat absolute ene en dan kunnen wij onze hypothese dat het absolute ene niet bestaat ook niet langer staande houden, omdat die kennelijk betrekking heeft op iets anders dan het absolute ene.'
- e 'Ja, natuurlijk.'
- 'Maar dat is absurd.'
- 'Dat is zeker.'
- 'Dan moet het absolute ene dus aan zichzelf gelijk zijn.'
- 'Ja, dat moet wel.'
- 'Dan kan het absolute ene ook niet even groot zijn als al het andere. Als het wel even groot was, zou het absolute ene lijken op al het andere, omdat het even groot is, en dat is onmogelijk als het absolute ene niet bestaat.'
- 'Inderdaad.'
- 162 a 'Omdat het absolute ene niet even groot is als al het andere, kan al het andere evenmin even groot zijn als het absolute ene.'
- 'Dat is zo.'
- 'Wat niet even groot is, verschilt in grootte, nietwaar?'
- 'Ja.'

- 'Wat verschilt in grootte, verschilt in grootte ten opzichte van iets anders, nietwaar?'
- 'Zeker.'
- 'Het absolute ene heeft dus deel aan verschil in grootte, omdat al het andere van het absolute ene verschilt in grootte.'
- 'Ja, dat is zo.'
- b 'Maar verschil in grootte komt voort uit begrippen als 'groot' en 'klein.'
- 'Natuurlijk.'
- 'Dus heeft dat absolute ene waar we over spreken, te maken met zulke relatieve begrippen als groot en klein.'
- 'Daar lijkt het wel op.'
- 'En groot en klein onderscheiden zich altijd van elkaar, nietwaar?'
- 'Zeker.'
- 'Dus is er tussen die twee altijd sprake van een tussenruimte.'
- 'Ja.'
- 'Kan men zeggen dat er iets anders tussen kan liggen dan gelijke grootte?'
- 'Nee, alleen dat.'
- 'Dus alles wat met groot en klein te maken heeft, heeft ook te maken met de gelijkheid van afmeting die ertussen ligt?'
- 'Blijkbaar wel.'
- 'Het ziet er dus naar uit dat het absolute ene, dat niet bestaat, te maken heeft met 'groot', 'klein' en 'even groot.'
- c 'Ja, daar ziet het naar uit.'
- 'Maar dan heeft het absolute ene ook onvermijdelijk deel aan het zijn.'
- 'Hoe bedoelt ge dat?'
- 'Het absolute ene beschikt over de eigenschappen die we besproken hebben, want als dat niet zo was, hadden we niet vastgehouden aan de veronderstelling dat het absolute ene niet is. Nu we dat wel hebben gedaan, is het duidelijk dat we spreken over eigenschappen die er zijn. Of niet soms?'
- 'Beslist.'
- 'Als we geloven in de juistheid van onze redenering, moeten we erkennen dat we over iets spreken dat is.'
- 'Inderdaad.'
- 'Dan blijkt het niet-zijnde absolute ene dus toch te zijn! Want als dat niet zo was, zou iets van de eigenschappen die er zijn, in het niet-zijnde terecht komen, waardoor het niet-zijnde onmiddellijk tot zijn komt.'
- 'Zeker.'
- 'Als het niet-zijnde de betekenis van niet-zijn wil blijven behouden, zal het dus gebonden zijn aan het niet-zijn: het zal het niet-zijn moeten zijn. Evenzo betekent 'zijn': 'afwezigheid van niet-zijn', waardoor er uitsluitend 'zijn' is. Zo wordt immers het beste bereikt dat inderdaad het niet-zijnde niet is en het zijnde wel is. Als het zijnde ook werkelijk moet zijn, moet het dus zowel deelhebben aan de werkelijkheid van het zijn als ook aan de onwerkelijkheid van het niet-zijn. En als men wil dat het niet-zijnde ook echt onwerkelijkheid is, zal het niet-zijnde onderdeel zijn van de onwerkelijkheid van het niet-zijn en ook van de werkelijkheid van het zijn.'
- d 'Helemaal juist.'
- e 'Omdat wij nu hebben vastgesteld dat het zijnde deelheeft aan het niet-zijn en dat anderzijds het niet-zijnde deelheeft aan het zijn, blijkt dus ook dat het absolute ene, dat niet is, noodzakelijkerwijs deel moet hebben aan het zijn om niet te zijn.'

- 'Dat kan niet anders.'
- 'Dus hoewel het absolute ene niet is, blijkt er toch wel een zijn voor te zijn weggelegd.'
- 'Blijkbaar wel.'
- 'Maar ook een niet-zijn, want het absolute ene is niet.'
- 'Hoe kan het anders?'
- 'Is het mogelijk dat iets van de ene toestand in de andere geraakt zonder te veranderen?'
- 'Nee, dat is niet mogelijk.'
- 163 a 'Dus telkens wanneer de toestand van iets niet zus is maar zo, duidt dat op een verandering.'
- 'Natuurlijk.'
- 'En verandering is beweging, dat kunnen we toch zeggen, nietwaar?'
- 'Inderdaad.'
- 'We stelden ook vast dat het absolute ene blijkbaar zowel is als niet is.'
- 'Ja.'
- 'Dan blijkt het absolute ene dus tegelijkertijd zo en anders te zijn.'
- 'Dat blijkt, ja.'
- 'Ook is ons gebleken dat het absolute ene, dat niet is, in beweging is, omdat er sprake is van verandering van zijn naar niet-zijn.'
- 'Geen twijfel aan.'
- 'Maar als dat absolute ene niet in het zijnde te vinden is - en dat is in feite zo, omdat we immers aannemen dat het absolute ene niet is -, dan kan het absolute ene ook niet
- b van plaats veranderen.'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'De verandering kan ook geen beweging zijn.'
- 'Inderdaad niet.'
- 'Maar evenmin kan er sprake zijn van een in zichzelf ronddraaiende beweging, want het raakt zichzelf nergens aan. Wat steeds zichzelf is, is, en wat niet is, kan niet zijn in enig zijn.'
- 'Nee.'
- 'Dan kan dat absolute ene, dat niet is, dus niet ronddraaien in datgene waarin dat absolute ene niet is.'
- 'Nee, natuurlijk niet.'
- 'En los van de vraag of het absolute ene nu wel of niet is, is het duidelijk dat het niet zomaar iets anders kan worden. Want als dat wel zou gebeuren, zou ons gesprek niet meer over het absolute ene gaan, maar over iets anders.'
- c 'Zeker.'
- 'Maar als het absolute ene niet zomaar iets anders kan worden, als het ook niet in zichzelf ronddraait en ook niet van plaats verandert, kan het absolute ene dan nog op enige manier bewegen?'
- 'Nee, hoe zou dat kunnen?'
- 'Wat onbeweeglijk is, moet in rust zijn en wat in rust is, is stabiel.'
- 'Zeker.'
- 'Dan lijkt het er dus op dat het niet-zijnde absolute ene zowel in rust is als in
- d beweging.'
- 'Daar ziet het naar uit.'

- 'Maar als het in beweging is, zal het onvermijdelijk ook veranderen. Want wanneer iets in beweging wordt gebracht, is het niet langer in dezelfde toestand als het eerst was. Het is veranderd.'
- 'Zo is het.'
- 'Wanneer het absolute ene dus in beweging wordt gebracht, is er verandering.'
- 'Ja.'
- 'En wanneer er geen beweging is, is er ook geen verandering.'
- e 'Inderdaad.'
- 'Het absolute ene, dat niet is, verandert dus zodra er sprake is van beweging en verandert niet, als er geen beweging is, nietwaar?'
- 'Dat is logisch.'
- 'Dus het absolute ene, dat niet is, is zowel veranderlijk als onveranderlijk.'
- 'Blijkbaar wel.'
- 'En wat verandert, wordt onvermijdelijk iets anders dan wat het eerst was, waardoor de toestand van voorheen ophoudt met zijn, terwijl wat niet verandert, niet geboren wordt en ook niet ophoudt met zijn.'
- 'Dat is onvermijdelijk.'
- 'Als het absolute ene, dat niet is, aan verandering onderhevig is, is er dus sprake van geboorte en dood. Als het absolute onveranderlijk is, is het ook niet onderhevig aan geboorte en dood. En zo krijgen we het volgende beeld: het niet-zijnde absolute ene is wel en niet onderhevig aan dood en geboorte.'
- 164 a 'Inderdaad.'
- 'Laten we weer bij het begin beginnen, om te zien of we tot dezelfde gevolgtrekkingen zullen komen als nu.'
- 'Natuurlijk, laten we dat doen.'
- 'Dan moeten we ons dus afvragen wat de gevolgtrekkingen zijn, als we aannemen dat het absolute ene niet is?'
- 'Zeker.'
- 'Wanneer we zeggen: 'het is niet', bedoelen we daarmee dat het zijn bij dat niet-zijn afwezig is.'
- 'Dat klopt.'
- 'Als we zeggen dat een bepaald ding niet is, bedoelen we daar dan mee dat het in zeker opzicht niet is, maar in een ander opzicht wel, of betekent de uitdrukking 'het is niet' eenvoudigweg dat iets helemaal niet is en dat wat niet is op geen enkele manier deelheeft aan wat is?'
- b 'Het betekent inderdaad dat het helemaal niet is.'
- 'Het niet-zijnde kan dus op geen enkele wijze deelhebben aan het zijn.'
- 'Nee.'
- 'En zijn geboorte en dood iets anders dan het krijgen en het verliezen van het zijn?'
- 'Nee.'
- 'Maar wat daar niet aan deelheeft, kan het ook niet krijgen of verliezen.'
- 'Natuurlijk niet.'
- 'Dan kan het absolute ene, dat immers op geen enkele manier is, het zijn bezitten noch verliezen en er ook niet aan deelhebben.'
- 'Nee, dat blijkt.'
- 'Dan is dat absolute ene, dat niet is, ook niet aan enige verandering onderhevig, want als het wel onderhevig zou zijn aan geboorte en dood, zou het ook verandering moeten ondergaan.'
- c

- 'Dat is zo.'
- 'Maar als er geen verandering is, is er ook geen beweging.'
- 'Dat kan niet anders.'
- 'Evenmin kunnen we zeggen dat wat op geen enkele manier is, in rust is. Want om in rust te zijn, moet iets steeds op dezelfde plaats zijn.'
- 'Ja, natuurlijk.'
- 'Dus moeten we nu vaststellen dat het niet-zijnde noch in rust is noch beweegt.'
- 'Inderdaad.'
- 'Maar evenmin kan er sprake zijn van enige verhouding van de dingen die zijn, ten opzichte van het niet-zijnde. Want op het moment dat die verhouding er wel is, zal het niet-zijnde deel uitmaken van het zijnde.'
- 'Dat is duidelijk.'
- d 'Dus kan er bij het niet-zijnde geen sprake zijn van begrippen als 'groot', 'klein' of 'even groot.'
- 'Nee, natuurlijk niet.'
- 'En evenmin van 'gelijk' of 'verschillend' ten opzichte van het een of het ander.'
- 'Blijkbaar niet.'
- 'En kunnen alle andere dingen in relatie staan tot het niet-zijnde absolute ene, als er geen relatie mag zijn?'
- 'Dat kan niet.'
- 'Dus de andere dingen zijn ten opzichte van het niet-zijnde absolute ene gelijk noch ongelijk, hetzelfde noch verschillend.'
- 'Zo is het.'
- e 'En kunnen op het niet-zijnde begrippen worden toegepast als: daarvan, daaraan, iets, dit van dit, van iets anders, aan iets anders, vroeger, later, nu, kennis, mening, waarneming, definitie, naam enzovoort?'
- 'Nee, dat kan niet.'
- 'Dus heeft het niet-zijnde absolute ene geen enkele eigenschap of gesteldheid.'
- 'Daar ziet het inderdaad naar uit.'
- 'Laten we nu dan bespreken hoe het met al het andere staat, als het absolute ene niet is.'
- 'Ja, dat moeten we nog doen.'
- 165 a 'Allereerst moeten we dan vaststellen dat al het andere wel is. Want als dat niet zo was, zouden we niet over 'al het andere' kunnen spreken.'
- 'Dat is zo.'
- 'Als we het nu over al het andere hebben, betekent dat dan ook dat al het andere verschillend is? Beschouwt men de woorden 'anders' en 'verschillend' niet als synoniem?'
- 'Zeker wel.'
- 'En we zeggen toch dat iets verschillends verschilt van iets verschillends dat ook anders is? En het is anders dan iets anders, nietwaar?'
- b 'Zeker.'
- 'Als iets anders is, is het dat dan ten opzichte van iets anders?'
- 'Natuurlijk.'
- 'Wat zou dat andere dan kunnen zijn? Het absolute ene kan het niet zijn, want dat is niet.'
- 'Nee, dat is zo.'

- 'Dus zijn de dingen anders ten opzichte van elkaar, want dat is de enige mogelijkheid die overblijft behalve anders te zijn dan niets.'
- 'Dat is juist.'
- c 'Dan zullen ze steeds groepsgewijs anders zijn, want één voor één gaat niet, omdat het absolute ene niet is. Maar iedere groep is onbepaald in omvang, zelfs als je het partikeltje zou nemen waarvan je denkt dat het het allerkleinste is. Neem bijvoorbeeld een droom in de slaap. Wat op het ene moment nog een afgerond geheel leek, blijkt plotseling een grote veelheid te zijn en in plaats van allerkleinst blijkt het heel talrijk te zijn, omdat het zich versnipperd.'
- 'Zeer juist.'
- 'Als het absolute ene dus niet is, maar al het andere wel, dan is er sprake van de ene groep andere ten opzichte van de andere groep andere.'
- 'Zeker.'
- 'En zo zullen er talrijke groepen zijn die onderling verschillen en als groep een eenheid lijken te zijn, maar het niet zijn, omdat het absolute ene niet mag zijn.'
- 'Inderdaad.'
- d 'En ook zullen ze de indruk wekken dat ze een bepaald aantal delen bezitten, omdat ze de schijn van een eenheid hebben, maar in werkelijkheid veelheid zijn.'
- 'Dat is geheel en al waar.'
- 'En het ene aantal delen zal even zijn en het andere oneven, maar ook dat is maar schijn, omdat het absolute ene niet mag zijn.'
- 'Inderdaad.'
- 'We stellen dus vast, dat wat het kleinste partikeltje lijkt te zijn, in zo'n groep toch een grote veelheid blijkt te zijn van steeds weer kleinere onderdelen.'
- 'Natuurlijk.'
- e 'En het grotere geheel en de kleinere delen zullen steeds gelijke grootte lijken te hebben. Want iets kan alleen maar via het tussenliggende deel van groot naar klein lijken te gaan, waardoor het de schijn van gelijkheid meekrijgt.'
- 'Dat is een juiste conclusie.'
- 'En de ene groep heeft een begrenzing ten opzichte van de andere, maar iedere groep op zich heeft geen begin, geen einde en ook geen middenstuk.'
- 'Wat bedoelt ge?'
- 'Telkens wanneer men een bepaalde groep in ogenschouw neemt, blijkt er nog weer een andere groep te zijn die eraan voorafgaat en weer een andere die erop volgt, terwijl het midden ook uit allerlei andere kleinere tussenliggende groepen blijkt te bestaan, zodat het onmogelijk is ook maar één ding uit het geheel af te zonderen, omdat het absolute ene niet is.'
- 'Dat is volkomen juist.'
- 166 a 'Ik denk dus, vanuit deze opvatting geredeneerd, dat al het zijnde dat men in ogenschouw neemt, steeds weer in stukken uiteen moet vallen en zich moet versnipperen, omdat het immers steeds gezien moet worden als een veelheid zonder eenheid.'
- 'Inderdaad.'
- 'Wanneer men zo'n veelheid van enige afstand en niet erg scherp bekijkt, moet zij er wel als eenheid uitzien, maar van dichtbij en scherp bekeken zal zo'n eenheid een eindeloze veelheid blijken te zijn, omdat we immers aannemen dat die veelheid verstoken blijft van het absolute ene dat niet is.'
- 'Dat kan niet anders.'

- 'Als het absolute ene dus niet is en het vele wel, moeten alle andere dingen dus de schijn aannemen van begrensd en onbegrensd en van 'een' en 'veel'.'
- b 'Ja, dat moet dan wel.'
- 'En zullen zij dan ook wel en niet op elkaar lijken?'
- 'Hoe bedoelt ge dat?'
- 'Neem bijvoorbeeld een schilderij dat je van een afstand bekijkt en dat dan in zijn geheel de schijn van een eenheid aanneemt, waarbij alles tot eenheid en gelijkheid lijkt te versmelten.'
- 'O ja!'
- 'Maar als je dichtbij komt, blijkt het schilderij uit allerlei verschillende vormen te bestaan en door die schijn van verscheidenheid is alles verschillend en ongelijksoortig.'
- 'Zo is het.'
- 'Evenzo is het onvermijdelijk dat veelheid de schijn van gelijksoortigheid en ongelijksoortigheid aanneemt, zowel op zichzelf beschouwd als ten opzichte van de andere dingen eromheen.'
- c 'Zeer zeker.'
- 'En zo zullen de dingen zelf ook gelijksoortig en ongelijksoortig blijken te zijn, verbonden en afgescheiden, in allerlei vormen van beweging, maar ook helemaal stil, nu eens tot bestaan komend en dan weer verdwijnend, of geen van beide. Zo zal het zijn met alle verschijningsvormen die wij nu gemakkelijk zouden kunnen op- [e] noemen, aangenomen dat veelheid wel is, maar eenheid niet.'
- 'Dat is geheel en al waar.'
- 'Laten we dan nog eenmaal terugkeren naar ons uitgangspunt en zien wat de gevolgen zijn van de hypothese dat het absolute ene niet is en al het andere wel.'
- 'Laten we dat doen.'
- 'Dan zal al het andere dus niet het absolute ene zijn, is het wel?'
- 'Uiteraard niet.'
- 'Maar een veelheid kan het ook niet zijn, want 'veel' omvat 'één', en als niets van dat alles een eenheid is, is het helemaal niets en kan het ook geen veelheid zijn.'
- 'Dat is waar.'
- 'Dus als het absolute ene niet in al het andere aanwezig is, is al het andere een veelheid noch een eenheid.'
- 'Zeker.'
- 'Al het andere neemt niet eens de schijn van eenheid of veelheid aan.'
- 'Hoe bedoelt ge dat?'
- 'Al het andere heeft geen enkele verbinding met het niet-zijnde, terwijl het niet-zijnde evenmin enige verbinding heeft met al het andere, want wat niet is heeft ook geen delen.'
- 'Dat is waar.'
- 'En ook kan er geen sprake zijn van enige visie of beschouwing over een verhouding tussen het niet-zijnde en al het andere, want daarover valt geen mening te vormen.'
- 'Natuurlijk niet.'
- 'Dus als het absolute ene niet is, kan men ook niet denken dat enig ander ding een eenheid of een veelheid kan zijn. Want zonder 'een' kan men geen begrip van 'veel' hebben.'
- 'Nee, dat is onmogelijk.'

'Dus als het absolute ene niet is, kan men ook niet aannemen dat al het andere wel is of dat het een eenheid of een veelheid zou zijn.'

'Nee, daar kunnen we niet van uitgaan.'

'Evenmin is het gelijk of ongelijk.'

'Nee, natuurlijk niet.'

'En ook niet gelijksoortig of ongelijksoortig, verbonden of afgescheiden. Van de eigenschappen die we hebben besproken, kan al het andere er geen enkele hebben. Al het andere kan zo niet zijn of lijken te zijn, als we aannemen dat het absolute ene niet is.'

'Dat is waar.'

'Als we alles zouden samenvatten en zouden zeggen:

'Als het absolute ene niet is, is er niets', is dat dan juist uitgedrukt of niet?'

'Helemaal.'

'Goed, onverschillig of je ervan uitgaat dat het absolute ene is of dat het niet is, de conclusie is dat het absolute ene en al het andere op zichzelf en ten opzichte van elkaar geheel en al zijn, maar ook niet zijn, en tevens alles schijnen te zijn en niet schijnen te zijn.'

'Dat is volkomen juist.'